

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Gulpvallei met omgeving in Voeren

Cultuurhistorisch landschap

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Gulpvallei met omgeving, Voeren (Remersdaal en Teuven) –
cultuurhistorisch landschap

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/73109/113.1

Nele Vanmaele

Paul Van den Bremt (grachten en vergrünlandung)

Thomas Van Driessche (landschap in Teuven voor 1800)

Inge Verdurmen (wegen)

Erwin Meylemans (archeologie)

20/10/2017

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	Fysische geografie	4
1.2.2.	Cultuurhistorisch landschap	7
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	21
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	25
2.	Evaluerend gedeelte	26
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	26
2.2.	Motivering van het type bescherming	29
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	29
2.4.	Juridische toestand	30
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	30
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	32
2.4.3.	Natuur en Bos:	34
2.4.4.	Landbouw en Visserij:	35
2.4.5.	Water:	35
2.4.6.	Andere projecten:	35
3.	Beheersvisie	36
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	36
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed	36
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	37
4.	Bronnen	37
4.1.	Archivalische bronnen	37
4.2.	Cartografische bronnen	37
4.3.	Literatuur	38
4.4.	Onuitgegeven publicaties	40
4.5.	Website en digitale bronnen	40
4.6.	Mondelinge bronnen	41
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	41
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming	41
5.2.	Fotobijlage	41
5.3.	Kaarten en figuren	41

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

Het gebied 'Gulpvallei met omgeving' bevindt zich in de gemeente Voeren, gelegen in het oosten van de provincie Limburg. Voeren is zowel een gemeente als een aparte fysisch-geografische streek, dat aansluit bij het Land van Herve. De Limburgse exclave is aan drie zijden begrenst door de provincie Luik en in het noorden is er een grens met Nederlands Limburg. Het voorliggende gebied bevindt zich in de deelgemeenten Teuven en Remersdaal en is gelegen in het 'Oostelijke land van Herve' volgens de indeling van de Traditionele Landschappen van Vlaanderen.

Het cultuurhistorisch landschap 'Gulpvallei met omgeving' is ongeveer 433ha groot.

De cultuurhistorische landschap omvat de vallei van de Gulp vanaf de grens met Hombourg (Wallonië) in het zuiden tot aan de grens met Slenaken (Nederland) in het noorden. De oostelijke grens van de afbakening wordt gevormd door de Belgisch-Nederlandse grens en door de gewestgrens tussen Vlaanderen en Wallonië. In het westen paalt de afbakening aan het gehucht Nurop, de dorpskern van Teuven en het gehucht Sinnich. De Kloosterhofhoeve en aanpalende graslanden liggen binnen in de bescherming. Ten zuiden van de spoorlijn is de weg Middelhof en Bounder de grens, met inbegrip van de relictten van de vijvers van Obsinnich (bijlage 7 figuur 1).

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Fysische geografie

Remersdaal en Teuven liggen oostelijk in de gemeente Voeren. Dit gebied ligt ten oosten van de Maas en is een overgangsgebied tussen Droog Haspengouw in het westen en het Land van Herve in het zuiden. Het gebied wordt gekenmerkt door een zeer complexe geologie en geomorfologie die zeer bepalend is voor de landschapsgenese.

1.2.1.1. Geologie

Het landschap in Voeren wordt volledig bepaald door het voorkomen van grote pakketten krijtgesteente op geringe diepte of aan het maaiveld. Deze krijtgesteenten werden door de zee in subhorizontale krijtlagen afgezet tijdens het mesozoïcum gedurende miljoenen jaren. De kalklagen die ontstonden door afzettingen van kleine organismen met kalkskeletten op de bodem van de ondiepe subtropische zee resulteren in de huidige kalksteenpakketten die een dikte hebben van tientallen meters. De grootste dikten van de kalkpakketten bevinden zich in het oosten en nemen af in westelijke richting¹. Twee geologische formaties zijn bepalend voor dit gebied: De formatie van Gulpen die bestaat uit zachte, fijnkorrelige kalksteen en de oudere formatie van Vaals, die bekend staat als het Vaalser groenzand.

De kalksteen van de formatie van Gulpen wordt ook wel mergel genoemd. Deze formatie dagzoomt in het zuiden van Limburg en dateert uit het boven-krijt. De kalklaag van wit krijt bevat vrij veel glauconiet. Op verschillende plekken komen fossielen van belemnieten, zeeëgels, koralen en schelpen voor. Door de bijmenging van zand, klei en leem is de kalk niet geschikt om in grote hoeveelheden ontgonnen te worden, zoals bijvoorbeeld wel het geval was bij de kalksteengroeven in Riemst. Er zijn wel veel plaatselijke groeven, in functie van het mergelen van akkers en weilanden om ze vruchtbaarder te maken. De krijtgroeven komen op verschillende plaatsen op de helling van de Teuvenenberg voor. De

¹ BATS H. 1992, 15.

groeven liggen voornamelijk in de omgeving van wegen. Ze zijn overgroeid met bosvegetatie, maar zijn wel in het reliëf herkenbaar als ontginningsplek.

Het Vaalser groenzand (formatie van Vaals) dateert eveneens uit het boven-krijt en bevindt zich onderaan het krijt van de formatie van Gulpen. De kustafzettingen bestaan uit glauconietrijk zand met kleihoudende lagen erin; donkergroene kleinsten ('Smectiet van Herve').² Deze afzetting dagzoomt over de volledige lengte van de Gulpvallei. Het grondwater dat stagneert op de kleilagen komt in talrijke bronnen aan de oppervlakte.

Waar het kalkrijke bronwater in contact komt met de lucht kan calciumcarbonaat worden afgezet op stenen, bladeren en takjes. De afzetting vormen poreuze laagjes, waar holten in kunnen zitten door rottend organisch materiaal. Travertijn of kalktuf of bronsteen is een fenomeen dat gebonden is aan het voorkomen van de Formatie van Vaals, met bronnen met plaatselijk erg kalkrijk water³ Teuven heeft zijn naam overigens aan deze steen te danken. De plaatsnaam wordt voor het eerst vermeld in 720 als 'Tofinum'. Dit toponiem is waarschijnlijk afgeleid van het Latijnse 'tofus' (tufsteen).⁴

De quartair geologische kaarten toont geen holocene of laatglaciale afzettingen bovenop de pleistocene sequenties op de hellingen en de plateaugronden, maar wel op de valleigronden, waar alluvium en colluvium werd afgezet. Eolische afzettingen van löss uit het weichseliaan (laat-pleistoceen) of het saaliaan (midden-pleistoceen) en mogelijk vroeg-holocene- of hellingafzettingen van het quartair komen voor op de hellingen en plateaus⁵.

De formatie van Gulpen werd tijdens het mesozoïcum afgedekt door de formatie van Maastricht. Deze afzetting is door erosie en verwerking volledig verdwenen, op de vuursteenknollen (silex) na. De silexafzettingen omgeven met roodbruine tot okerkleurig verweringsklei, bevinden zich in dikke pakketten van 10-15 m dik op de heuveltoppen of in de bovenste helft van de hellingen¹. Silexgroeven komen op verschillende plaatsen op de bovenste helft van de beboste helling van de Nuropperberg en de Teuvenenberg voor⁶.

De Alpiene gebergtevorming veroorzaakte een opwaartse stuwing van de subhorizontaal afgezette sedimentlagen in de Voerstreek en ver daarbuiten. De verhoging van de grond en de bijbehorende regressie van de zeespiegel in noordwestelijke richting maakte dat de huidige landschapsvorming werd ingezet. Onder invloed van exogene krachten zoals wind, regen, water en vorst werd het reliëf geboetseerd. Vooral het regenwater en de rivier- en bronwerking heeft via insnijding en erosie een grote invloed op het krijtlandschap gehad⁷.

De rivierwerking van de Maas heeft een grote invloed gehad op het Voerense landschap. De verschillend tracés van de Maas zetten grind en zand af. Tijdens het plioceen stroomde de Maas meer oostwaarts. Vanaf het pleistoceen, ongeveer 3 miljoen jaar geleden, heeft de Maas zich meer naar het westen verlegd. De rivierwerking zorgde voor het afzetten van talrijke grindterrassen⁸.

1.2.1.2. Bodem

Tijdens het laatste deel van het pleistoceen werd bij de laatste twee ijstijden, namelijk het saaliaan- en weichseliaan, het landschap in een groot deel van Europa door de wind bedekt

² CLAES E., FREDERICKX E., GULLENTOPS F., FELDER W. & DE GEYTER G., 2001, 29.

³ AKKERMANS M., BARBIER J., RUYLOFT G. & VANDENABEELE E. 2002, 16-17.

⁴ De Vries 1962, 165

⁵ DOV Quartair geologische profieltypekaart (geraadpleegd in april 2017).

⁶ VAN DEN ABEELE 2016, onuitgegeven nota's.

⁷ DIRIKEN P. 2002, 12.

⁸ BATS H. 1992, 17.

met löss, een zeer fijnkorrelig materiaal⁹. In het Maasterrassengebied varieert de dikte ervan tussen de 2 en 4 meter. Ten oosten van de sedimentatiegrens van de pleistocene Maas zijn de lössafzettingen dunner en komen ze enkel voor op de smalle plateaus en de noordelijk georiënteerde zachte hellingen¹⁰.

Deze pleistocene lösslagen hebben zich onder invloed van het holocene klimaat gedurende de laatste 10000 jaar ontwikkeld tot vruchtbare leembodems met een hoge landbouwkundige waarde. Op de randen van de plateaus en op de overhangen naar de hellingen komen stenige silexrijke bodems voor.

De erosie op de valleihellingen veroorzaakte een colluviumafzetting in de valleibodem. Die vormt een vrij vlak gebied naast de beekloop. Alluviale afzettingen van leem-, klei-, zand- en grind komen voor. Het huidige bodemgebruik op deze afzettingen wordt gekenmerkt door graslanden en (relicten van) hoogstamboomgaarden. In de vallei van de Gulp worden ook vuursteenbreksies (blokken opgebouwd uit gebroken vuursteen) en conglomeraten van gerolde vuursteen gevonden¹³.

1.2.1.3. Dolines

Op enkele plaatsen in Voeren komt een zeldzaam geomorfologisch fenomeen voor. Door het kalkrijk substraat ontstaat een karstverschijnsel. Een doline is een ketel- of trechtersvormige depressie ontstaan door instorting als gevolg van de oplossing van onderliggende kalksteen door koolzuurhoudend water. Op de hellingen van Teuvenenberg komen dolines voor. Ze zijn overgroeid met bosvegetatie, maar zijn wel in het reliëf herkenbaar¹¹.

1.2.1.4. Topografie

Het hoogste punt van dit gebied bevindt zich helemaal in het zuidoosten, op 270 m in het Beusdalbos. Het plateau ter hoogte van Hoeve Driesenhof is 245 m hoog, ter hoogte van Hoeve Gieveld in het noorden is de hoogte 235 m. Dit plateau ligt ten oosten van de Gulpvallei.

De Gulp heeft ter hoogte van Bounder een hoogte van 205 m. De Sinnichbeek komt ter hoogte van Sinnich op een hoogte van 170 m bij de Gulp. De Gulp stroomt op een hoogte van 150 m de gemeente Voeren in noordelijke richting buiten.

De vallei erodeerde in het plateau een dal van 65 tot 85 m diep. In het zuiden is het Gulpdal minder diep met een hoogteverschil van 65 m ter hoogte van de gewestgrens.

Bijna alle dalen en valleien in Voeren hebben een asymmetrisch profiel waarbij de noord- oostelijke hellingen de steilste zijn en meestal bebost zijn. De overliggende hellingen op de zuid- en westzijde hebben een veel zachtere helling en een ander bodemgebruik, vaak gras- of akkerland. Deze asymmetrische valleien vinden hun oorsprong in een verschil in erosiereactie onder invloed van wind, dooi en bezonning tijdens de polycyclische paleo-valleivorming. In de Gulpvallei is het asymmetrische dal zeer goed ontwikkeld.

De droge dalen werden gevormd tijdens de ijstijden waar regenriviertjes een dal op een bevroren ondergrond erodeerden. Na de dooi wordt het water grotendeels ondergronds afgevoerd door de poreuze krijtlagen, de droge dalen blijven geomorfologisch in het landschap bewaard. Dit is een typisch verschijnsel in krijtlandschappen. De meeste beekdalen gaan stroomopwaarts over in droge dalen of hebben zijdelings droge dalen. Dit is onder andere het geval ter hoogte van de Gieveldstraat¹².

⁹ Begrippenlijst Landschap (geraadpleegd in april 2017).

¹⁰ BATS 1992, 17-18.

¹¹ VANDENABEELE E. 2016, onuitgegeven nota's.

¹² DIRIKEN P. 2002, 20.

1.2.1.5. Hydrografie

De drie grotere waterlopen van de gemeente Voeren, namelijk de Berwijn, de Voer en de Gulp, horen allen tot het stroomgebied van de Maas en het Maasbekken. De Gulp ontspringt in het Waalse Henri-Chapelle, bij de grens met Hombourg en stroomt in Bounder de gewestgrens over. Ten noorden van Nurop stroomt de beek de Nederlands-Belgische staatsgrens over richting Slenaken. De beek mondt ter hoogte van Gulpen uit in de Geul, een zijrivier van de Maas.

De Gulp ontvangt op de linkeroever enkele zijbeken, zoals de Remersdaalbeek, Sinnichbeek en Teuvenbeek. De Sinnichbeek en Teuvenbeek zijn gerelateerd aan bronnen die optreden waar het Vaalser groenzand dagzoomt.

De sterk meanderende beken hebben heel vaak een goede structuur- en waterkwaliteit met stroomkuilen en afwisselende stenige en zandige beekbeddingen. De stroomsnelheden zijn groot door het sterke verval, het gemiddeld debiet is hoog onder invloed van de bronnen en watervoerende holle wegen. Op de oevers groeien vaak beekbegeleidende beplantingen.

Het eerder beperkt hydrografisch netwerk is een gevolg van de zeer goed waterdoorlatende kalk-, grind- en leemsedimenten. Droge dalen komen vaak voor¹³.

1.2.2. Cultuurhistorisch landschap

1.2.2.1. Het landschap in Teuven voor 1800

Een korte geschiedenis van Teuven

Teuven behoorde tijdens het ancien régime tot het hertogdom Limburg, dat deel uitmaakte van de Spaanse en later van de Oostenrijkse Nederlanden. Oorspronkelijk vormde Teuven samen met de buurdorpen Beusdaal en Sippenaken één heerlijkheid, die ressorteerde onder de ban van Montzen. In 1646 werd deze heerlijkheid gesplitst in enerzijds Teuven en anderzijds Beusdaal-Sippenaken.

De heerlijkheid Teuven behoorde van 1644 tot het einde van het ancien régime toe aan de familie de Draeck. De heer van Teuven bezat de rechtspraak in civiele zaken en in strafrechtelijke zaken die niet gereserveerd waren voor de landsheer. Binnen de heerlijkheid lagen nog twee grondheerlijkheden (Nurop en Sinnich), die een beperkte juridische bevoegdheid bezaten (vnl. transacties van onroerende goederen).¹⁴

In Sinnich bevond zich van 1243 tot 1796 een klooster van reguliere kanunnikessen die de regel van Sint-Augustinus volgden. Dit klooster was afhankelijk van het klooster Rolduc, waar het oorspronkelijk ontstaan was. De kanunnikessen waren afkomstig uit de adellijke families van het hertogdom Limburg en het graafschap Dalhem. Tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1744-1748) leed het klooster zware schade. Onder het abbatiaat van Anne-Caroline van den Bergh genaamd Trips (1747-1769) werd het klooster heropgebouwd, naar een ontwerp van de bekende Akense architect Johann Joseph Couven. Tijdens de Franse Revolutie werd het klooster opgeheven en werden de gebouwen openbaar verkocht.

Bevolking en middelen van bestaan

Tijdens het ancien régime bestond de heerlijkheid Teuven uit drie kleine gehuchten: Teuven, Sinnich en Nurop.¹⁵ De meeste huizen bestonden uit vakwerk.

Landbouw en veeteelt waren de belangrijkste inkomstenbronnen. In de 17de en 18de eeuw waren de meest verbouwde landbouwgewassen spelt, tarwe, gerst, rogge, haver, erwten, linzen en bonen. Er werden ook voedergewassen (klaver, voederwikken, rapen) en

¹³ BATS 1992, 23.

¹⁴ Sweron & Aussems 2003, 5

¹⁵ RAH, Abdij Sinnich, 376

nutsplanten (hennep, hop) geteeld. Aardappelen werden pas vanaf het midden van de 18de eeuw aangeplant maar slechts op kleine schaal.

De belangrijkste nijverheid in Teuven was de wolspinnerij. Veel kleine boeren en landarbeiders vulden hun inkomen op die manier aan. Een groot deel van de wol was afkomstig van de lokale schaapskudden, die toebehoorden aan de grootgrondbezitters. De wolspinners zelf bezaten geen schapen omdat ze te weinig grond bezaten om schapen te kunnen houden. Heel wat grond behoorde aan het klooster Sinnich toe, dat naast een watermolen, ook de pachthoeven Kloosterhof, Gievelt, Haesendrieschen, de cijnshoeve Ouden Hoff en twee pachthoeven in Slenaken en Nurop bezat¹⁶.

Landgebruik in de vallei van de Gulp

Langs de Gulp kwamen overwegend beemden of zogenaamde 'waesplaatsen' (wazen=graszoden) voor: laag gelegen, overstroombare graslanden in de vallei, die meestal voor de productie van hooi werden gebruikt. Uit de verslagen van Ferraris blijkt dat de gronden heel nat waren en naar zijn normen weinig opbrachten. Andere valleigronden waren met hagen omgeven en deels met fruitbomen beplant. Aanpalend of in de vallei lag het gemene bos van Sinnich. Op de hoger gelegen gronden kwamen vooral akkers voor, occasioneel afgewisseld met weiden (en bos?). Uit pachtcontracten van de abdij van Sinnich (RAH, Abdij Sinnich, 327, pachtcontract d.d. 25 nov. 1681) kunnen we afleiden dat weiden omgeploegd werden tot akkers en na 7 tot 8 jaar opnieuw naar weiden werden omgevormd, een dynamische vorm van landgebruik dus. Dit systeem werd in de 17de en 18de eeuw veel toegepast in Duitsland. In de Duitse vakliteratuur wordt het '*Koppelwirtschaft*' genoemd. In welke mate dit systeem veralgemeend werd, is niet duidelijk. Het was meer rendabel dan het middeleeuwse drieslagstelsel maar minder rendabel dan de vruchtwisselingsystemen die toen in het graafschap Vlaanderen gebruikelijk waren.

Waterbeheer in de vallei van de Gulp

De Gulp leverde de noodzakelijke energie voor de aandrijving van watermolens. Eén daarvan behoorde tot het bezit van de abdij van Sinnich. De eerste watermolen van het klooster stond niet op de plaats van de huidige molen (Kasteelstraat 3) maar wel op de grens tussen Sinnich en Obsinnich. In de late middeleeuwen werd deze molen afgebroken en werd een nieuwe molen bij het klooster gebouwd. De watermolen van Sinnich werd aangedreven door het water van een kanaal dat parallel liep met de Gulp. Dit kanaal leidde het water van de Gulp af ter hoogte van het kasteel van Obsinnich. Hier bevond zich al sinds 13de eeuw een stuw of molendijk. Deze stuw was voorzien van een 'ercke' of duikersluis. Wanneer de sluis openstond, stroomde het water door de Gulp. Wanneer ze gesloten werd, stroomde het water via het kanaal naar de watermolen. Tot in de 17de eeuw bestond de molendijk uit op elkaar gestapelde graszoden, versterkt met eikenhouten palen. Alleen de duikersluis bestond uit natuursteen. In 1669 liet het klooster de oude 'houten dijk' vervangen door een muur van baksteen (ter plaatse, in veldovens gemaakt) en blauwe hardsteen. In de tweede helft van de 18de eeuw werd de molen niet meer verpacht maar rechtstreeks geëxploiteerd door een dienstknecht van het klooster. Het klooster gebruikte de molen toen alleen nog voor zichzelf. In principe mochten ook derden tegen betaling gebruik maken van deze molen, maar door de nabijheid van vier concurrerende watermolens was de opbrengst van de molen net voldoende voor het onderhoud van de gebouwen en de molendijk. De molen diende als graanmolen én olie- of slagmolen.

Stroomopwaarts ten opzichte van de watermolen liggen drie restanten van (spaar)vijvers¹⁷. Op verschillende plaatsen zijn er verbindingen tussen de Gulp en de vijvers enerzijds, en tussen de vijvers en de molenloop ten oosten ervan anderzijds.

¹⁶ Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 46893; RAH, abdij Sinnich, 344.

¹⁷

Ten westen van de watermolen van Obsinnich bevindt zich in de vallei van de Remersdaalbeek een stelsel van relicten van vijvermolens. De Remersdaalbeek is een zijbeek van de Gulp die in Remerdaal ontspringt. De meest oostelijke spaarvijver is de grootste, de meest westelijke de kleinste. De kleinste vijver had een verbinding met de Remersdaalbeek. De Remerdaalbeek loopt ten noordwesten van het vijvercomplex.

Bossen

Teuven is altijd een bosrijke gemeente geweest. Del Vaux (1841) vermeldt dat een kwart van de oppervlakte met hakhoutbossen en opgaande bossen bedekt was. De meest voorkomende boomsoorten waren eik, beuk, haagbeuk, hazelaar en berk. Het hakhout werd elke 13 jaar gekapt.¹⁸

In de *Mémoires* bij zijn Kabinetskaart schrijft graaf de Ferraris dat de bossen in Teuven als middelhout beheerd werden. De bodem was meestal droog, behalve in *Den Roobosch*.¹⁹

Vóór de Franse Revolutie bestonden in Teuven zowel particuliere als gemene of gemeenschappelijk gebruikte bossen. De gehuchten Sinnich, Teuven en Nurop bezaten elk een gemeen bos. De grootste particuliere bouseigneur was het klooster Sinnich. Een deel van het hout was voor eigen gebruik bestemd (brandhout en constructiehout). Een ander deel werd openbaar verkocht. De meeste bossen werden als middenbos beheerd (hakhout met overstaanders).

De gemene bossen van Sinnich op de hellingen van de Gulpvallei

De gemene bossen van Sinnich vormden geen aaneengesloten geheel. Ze lagen zowel op de oostelijke als de westelijke hellingen van de Gulpvallei. Het beheer van deze gemene bossen werd geregeld in een bosreglement uit 1586, dat vermoedelijk een kopie is van een ouder, middeleeuws bosreglement: de zogenaamde 'Bosbrief van Sinnich'.²⁰ De dorpsgemeenschap bezat gebruiksrechten op het bos, die ze had afgedwongen nadat het klooster van Sinnich de goedkeuring van de bewoners voor de bouw van een dam op gemeenschappelijke gronden bij de Gulp nodig had (1243). In ruil voor die goedkeuring eiste het dorp onder meer het recht om het vee van de gemeenschap in het bos van het klooster te laten weiden. De inwoners of nabers van Sinnich kozen uit hun midden vier 'bosmannen', die namens de gemeenschap het gemene bos beheerden.²¹ De gemene bossen van Sinnich behoorden niet alleen toe aan de ingezetenen maar ook aan het klooster van Sinnich, dat de grondheerlijkheid en de vorstmeesterij van Sinnich bezat. Twee derde van de houtopbrengst van de gemene bossen was bestemd voor het klooster en een derde voor de ingezetenen.

De gemene bossen van Teuven en Nurop

Ook de inwoners van Teuven bezaten een gemeen bos. Ze verkozen uit hun midden drie 'bosmannen', die namens de gemeenschap het bos beheerden. Ook de heer van Teuven had rechten op het gemene bos, in zijn hoedanigheid van *vorstmeester*.

18 ha gemene bossen kwamen aan de inwoners van Nurop toe²² : *Den Dicken Bosch* (paalde in het oosten aan de gemene gronden van *Den Bongart* en in het zuiden, westen en noorden aan het *Veldt*) de *Nuropperbergh*. (paalde in het oosten aan het bos van het klooster Sinnich). Het oudst bekende bosreglement dateert van de 16de eeuw (1556), maar het werd zeker al een eeuw vroeger toegepast. De gebruiksrechten op deze bossen zijn dus zeker tot de middeleeuwen terug te voeren.

¹⁸ Del Vaux 1841, 209.

¹⁹ *Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris*, Bruxelles, 1974, 11 (mémoire 15), 65

²⁰ RAH, Oorkonden Abdij Sinnich, 94

²¹ RAH, Abdij Sinnich, 355

²² RAH, Abdij Sinnich, 376

De bossen van het klooster

Over de bossen van het klooster zijn we vrij goed ingelicht dankzij een prekadastraal goederenregister uit de tweede helft van de 18de eeuw. In Teuven zelf bezat het klooster 55 ha bos²³ waaronder het bos van Ixhaege nabij de landerijen van het Kloosterhof, een bos genaamd op de Gijveldries en het Moenbos. Uit de beschrijving van de ligging van deze bossen blijkt dat ze vaak aansloten bij ander bos en dus grotere complexen vormden.

Het grootste deel van deze bossen bestond uit eikenhakhout met overstaanders. Het klooster Sinnich liet in de 18de eeuw elk jaar 4 à 5 bunders bos kappen voor eigen gebruik, met name voor de keuken.²⁴ Naar het einde van de 18de eeuw toe begon het klooster steeds meer steenkool te gebruiken. In het jaar 1790 bijvoorbeeld werden 43 karrenvrachten (*charettes*) steenkool aangekocht.²⁵ Het hout dat het klooster niet zelf nodig had, werd openbaar verkocht. Het klooster hield geregeld houtveilingen in Sinnich. Uit de archiefbronnen blijkt dat het klooster ook houtskool liet produceren. Een pachtcontract van de hoeve Giveld uit 1716 bepaalde dat de pachter elk jaar twee of drie karren houtskool aan het klooster moest leveren.²⁶ Deze houtskool was bestemd om verkocht te worden. Een belangrijke afzetmarkt was Maastricht.²⁷ Uit de verkoopvoorwaarden uit 1780 blijkt duidelijk dat deze bossen als middelhout beheerd werden: tussen de hakhoutstoven stonden namelijk jonge eiken, die niet gekapt mochten worden.²⁸

Ontginning van delfstoffen

Naast krijtsteen bevat de ondergrond van Teuven nog verschillende andere delfstoffen, zoals mergel, leem en zand. In Teuven was het algemeen gebruikelijk de akkers periodiek te mergelen, om verzuring van de bodem tegen te gaan. Deze mergel werd gewonnen in mergelkuilen.²⁹

In Teuven werden ook zand en natuursteen gewonnen. Dat blijkt o.m. uit de rekeningen van de pachter van de Gijvelthoeve. De pachter van deze hoeve moest regelmatig transportopdrachten voor het klooster uitvoeren. Hij vervoerde niet alleen levensmiddelen maar ook bouwmaterialen, waaronder zand en krijtsteen.³⁰ In Teuven werd ook leem gewonnen voor de productie van bakstenen. Wanneer het klooster van Sinnich bakstenen nodig had voor bouwwerkzaamheden, liet ze die bakken in plaatselijke veldovens.³¹ Er zijn geen aanwijzingen dat vóór de 19de eeuw aan grootschalige, commerciële exploitatie van delfstoffen in het dal van de Gulp werd gedaan. De grootgrondbezitters wonnen de delfstoffen alleen voor eigen gebruik, d.w.z. wanneer ze bouwwerkzaamheden lieten uitvoeren. Er waren ook geen grote, open groeven: het zand, de leem en de mergel werden gewonnen in kleine kuilen die achteraf weer werden gedempt.

Hagen, dreven en solitaire bomen

Uit de archiefbronnen blijkt dat de meeste akkers, weiden en boomgaarden in Teuven omgeven waren met (meidoorn)hagen. Pachtcontracten bepaalden dat de pachter onder andere deze hagen dient te onderhouden als een goede huisvader. Zoals elders in de Voerstreek hadden ook de inwoners van Teuven de gewoonte om hagen en/of bomen voor hun erf te planten. Deze bomen moesten regelmatig gesnoeid worden. Bomenrijen die te dicht bij de wegen waren aangeplant, waren niet alleen hinderlijk voor de weggebruikers maar leidden er ook toe dat de wegen te weinig zonlicht kregen, waardoor zij na regenval

²³ RAH, abdij Sinnich, 376

²⁴ RAH, abdij Sinnich, 376

²⁵ RAH, Abdij Sinnich, 176 (rekening 1790)

²⁶ RAH, Abdij Sinnich, 327.

²⁷ RAH, Abdij Sinnich, 345

²⁸ RAH, Abdij Sinnich, 344.

²⁹ RAH, Abdij Sinnich, 353, 327, 344

³⁰ RAH, Abdij Sinnich, 327

³¹ Zie bijvoorbeeld RAH, Abdij Sinnich 327, rekening van de pachter van de Gijvelthoeve, 1769-1770

moeilijker opdroogden.³² In Teuven was het ook de gewoonte om bomen en struiken langs de waterlopen aan te planten. Zo moest de pachter van de kasteelhoeve van Obsinnich wilgen en populieren aanplanten langs de Gulp.³³

In 1766 liet de rentmeester van het klooster de grens tussen het bos van het klooster en het bos van de heer van Teuven opnieuw opmeten.³⁴ Hij vermoedde namelijk dat heer van Teuven, die zijn bos kort tevoren had laten kappen, een strook bos van het klooster mee had laten kappen. Als oriëntatiepunten voor het bepalen van de exacte grens dienden een grenspaal, een eik en een '*mey beucken stock*'. De term '*stock*' wordt in de Voerstreek gebruikt om knotbomen aan te duiden. De term '*meibeuk*' was de benaming voor de gewone beuk.³⁵ Vermoedelijk ging het dus om een geknotte beuk die als scheidsboom fungeerde. In het zuiden van Nederlands Limburg was het gebruikelijk grenzen te markeren met knotbomen.³⁶

1.2.2.2. Bronnen en bronpoelen Teuvenbeek (ID 304485)

Het Vaalser Groenzand (Formatie van Vaals) (uit het boven-krijt) bevindt zich onderaan het krijt van de Formatie van Gulpen. De kustafzettingen bestaan uit glauconietrijk zand met kleihoudende lagen erin. Deze afzetting dagzoomt over de volledige lengte van de Gulpvallei. Het grondwater dat stagneert op de kleilagen komt in verschillende bronnen aan de oppervlakte.

De zijvallei van de Teuvenbeek wordt gekenmerkt door een stelsel van drie bronnen. Twee bronnen worden opgestuwd via drie poelen. De twee bronnen liggen in een amfitheater op de zuiderhelling van de Teuvenbeek. Twee zijlopen van de Teuvenbeek verbinden de bronnen via drie bronpoelen met de waterloop. Eén bron ligt op de noordelijke helling. Vanaf de kaarten van Vandermaelen en Popp is het stelstel van bronpoelen reeds gedetailleerd gekarteerd. Op latere topografische kaarten zijn de bronnen herkenbaar. De bronnen liggen midden in historisch permanente graslanden.

1.2.2.3. Graften

Het landschap in de vallei van de Gulp wordt op vele plaatsen gekenmerkt door de aanwezigheid van graften.³⁷ Graften zijn steile randen op hellingen, die meestal begroeid zijn met bomen of struiken of onder grasland liggen. Gewoonlijk lopen ze evenwijdig aan de hoogtelijnen en verdelen de hellingen in kleinere of grotere terrassen. Vermoedelijk gaat het verschijnsel graft terug op verschillende ontstaanswijzen die nauw samenhangen met de manier van ontginnen. Traditioneel neemt men aan dat de ontstaanswijze gelieerd zou zijn aan al dan niet gefaseerde ontginning van hellingbossen. Smalle stroken bos, vaak de bosranden, zouden gespaard gebleven zijn bij de ontginning. Op die manier probeerden de ontginners de erosie ten gevolge van het latere landbouwgebruik van de hellingen tegen te gaan. Het afgespoelde bodemmateriaal werd immers tegengehouden door de lintvormige smalle overgebleven stroken bos. Door erosie en afzetting ten gevolge van beakking, vervlakte de helling tussen het bos hogerop en de uitgespaarde bosstroken en ontstonden terrasachtige hellingen of graften. Op een beperkt aantal graften, vooral die langs holle wegen, komen inderdaad nog steeds flink wat bos- en bosrandplanten voor, waarvan sommige kenmerkend zijn voor oud bos. Een andere hypothese is dat graften hun ontstaan te danken hebben aan de actieve aanleg van grazige stroken, hagen en

³² RAH, Abdij Sinnich, 376

³³ RAH, Abdij Sinnich, pachtcontract van de kasteelhoeve van Obsinnich, 2 dec. 1723

³⁴ RAH, Abdij Sinnich, 355

³⁵ Zie bijvoorbeeld de la Court van der Voort

³⁶ Lemmerling 1978, deel 1, 34

³⁷ BRETELER H.G.M. & VAN DEN BROECK J.M.M. 1968, 119-130; BATS H. 1992, 22; RENES H. 1993, 9-10; VAN WESTREENEN F.S. 2008, 183-184; VAN DEN BALCK & DURINCK 2012, 10; NYSSSEN *et al* 2014, 164-175.

houtkanten op de onder akker gelegde hellinggronden door de vroegere landbouwers. Hoe dan ook, in beide gevallen betekent dit wel dat de vroegere landgebruikers zich bewust waren van de erosiegevoeligheid van de hellinggronden en er alles aan deden om de erosie te beperken. Dat er ooit actief hout werd aangeplant op de graften bewijzen niet alleen de haagreligten met naast meidoorn onder meer sleedoorn en sleepruim, maar ook de nog steeds op veel plaatsen aanwezige opgaande bomen en knotbomen. Onder de knotbomen vindt men dikwijls es terug en es is een boomsoort waarvan niet alleen het hout kon worden benut als geriefhout, maar ook de jonge bebladerde takken als loofvoer. In tijden van dreigend voedseltekort voor de hoevedieren, werden de jonge takken, volgens een 19de-eeuws landbouwverslag uit het aanpalende Herve, tijdens de warme droge zomermaanden geoogst en voor loofvoeding benut³⁸. Mogelijk werd dit gebruik maar veralgemeend tijdens de 19de eeuw, wanneer akkers grootschalig werden omgezet naar graslanden. Het dateren van de graften is niet eenvoudig. Al in de Romeinse periode vond in deze regio grootschalige ontginning en ontbossing plaats. Tijdens de vroege middeleeuwen nam de natuur terrein terug op de mens. Nadien keerde het tij: het huidige landschap met graften gaat waarschijnlijk al terug tot de middeleeuwen.

1.2.2.4. Het verschijnsel van de "Vergrünlandung" (omschakeling van akkerland naar grasland)³⁹

In de middeleeuwen was het merendeel van de landbouwgrond in gebruik voor akkerbouw (hoofdzakelijk graanteelt), met uitzondering van de valleigronden die veelal onder grasland lagen. De grote omschakeling naar grasland en veeteelteconomie komt pas volop op gang vanaf de 16de eeuw en dan nog iets ten westen van het hier beschreven gebied in de vallei van de Berwijn. Dit is niet toevallig: de bloei van steden als Luik en Aken deed sedert het begin van de 15de eeuw een afzetgebied voor landbouw- en zuivelproducten in de onmiddellijke omgeving ontstaan. Naar mate de gronden verderaf lagen van het dal van de Berwijn nam echter het weide-overwicht af. De uitgestrekte leemplateaus op de Maasterrassen van 's-Gravenvoeren en de colluviale gronden in de vallei van de Voer en de Gulp waren nog volledig onder akkerbouw. Zelfs op het einde van de 18de eeuw, ten tijde van de kartering van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris (1771-1778) is er nog geen wezenlijke verandering op te merken. De bewoningskernen zijn omgeven door een boomgaardengordel en de dorpen liggen geïsoleerd in een brede zone van bouwlanden. Ze worden in het stroomgebied van de Gulp en haar zijbeken met elkaar verbonden door een zone van graslanden en hoogstamboomgaarden in de valleien. In de vallei van de Gulp komt meer dan in de andere valleien een cultuurzonatie voor. Langs de dalhellingen treft men van west naar oost achtereenvolgens aan: een bewoningsstrook met boomgaardzone ten westen van de Gulp, grasland op de dalbodem, een hoger gelegen akkerstrook en een beboste helling en kam en akkerland boven op het plateau.

Tot omstreeks 1880 behoudt de akkerbouw onverminderd het overwicht. Dan is er sprake van een sterke opkomst van landbouwproducten uit het buitenland. Overzees graan, in hoofdzaak tarwe, overstroomt vanuit de Verenigde Staten van dan af het continent. De aanleg van transcontinentale spoorwegen en de opkomst van het stoomschip maken het mogelijk dat landbouwproducten op een goedkope manier naar Europa worden verscheept. De gevolgen voor de landbouw zijn groot: de graanprijzen dalen drastisch. De landbouwsector moet zich heroriënteren: de veeteelt begint aan een enorme expansie. Tussen 1880 en 1895 wordt de omschakeling duidelijk in het Gulpdal: in Teuven groeit het weidebestand alleen al met 15%: de "Vergrünlandung" of de omvorming van bouwland naar grasland, komt op gang, in de Gulpvallei. Er ontstaat bovendien een steeds grotere vraag naar vlees- en zuivelproducten. Vooral de aanleg van de spoorweg Aken-Tongeren in 1917 versnelt nog deze tendens. Het tot dan toe relatief open landschap wordt steeds meer een bocagelandschap gekenmerkt door een mozaïek van door hagen omsloten weiden (hoofdzakelijk meidoornhagen waarin nog heel wat sporen van vlechttechnieken

³⁸ DAMSEAUX A. 1857, 105

³⁹ BATS H. 1992, 23-25; SEGERS Y. 2002, 173, 176-177

waarneembaar zijn), boomgaarden, akkers en bossen. De hagen bestaan vooral uit meidoorn. Het weideaandeel stijgt tot ongeveer 1950.

1.2.2.5. Hoogstamboomgaarden

Vanaf de 14de eeuw werden hoogstamboomgaarden - aangelegd bij boerderijen. Voordien kende de fruitteelt vooral bijval bij abdijen. Tot de 17de -18de eeuw was de fruitteelt vooral gesitueerd in kasteeldomeinen of geestelijke instituten waar veredeling en snoeitechnieken werden verfijnd. In dezelfde periode namen de boomgaarden en toepassingen voor fruitverwerking op het platteland toe.

De hoogstamboomgaarden werden aangelegd als schaduwrijke weides voor het vee, fruitweiden of weideboomgaarden, zonder dat er op grote schaal aan fruitproductie werd gedaan. De fruitproductie verliep samen met andere landbouwvormen, zoals akker- en veeteelt, en was hoofdzakelijk bedoeld voor eigen gebruik. Er werden verschillende variëteiten aan fruitsoorten en -variëteiten aangeplant en de overschotten werden lokaal verkocht. De 18de-eeuwse tot derde kwart 19de-eeuwse kaarten tonen gordels van hoogstamboomgaarden rond de dorpen, gehuchten en afgelegen hoeven.

De aanleg van nieuwe spoorlijnen eind de 19de- begin de 20ste eeuw en de landbouwcrisis vanaf 1880 veroorzaakten een wijziging in teeltkeuze. De commerciële fruitteelt kwam sinds de tweede helft van de 19de eeuw op gang. Vanaf 1895 tot midden de 20ste eeuw nam het aantal hoogstamboomgaarden sterk toe en werd het Voerense landschap gekenmerkt door grote zones met fruitbomen die zich niet langer enkel onmiddellijk rond de bewoonde zones situeerden.

Het dal op de linkeroever van de Gulp, rond de kernen van Nurop, Teuven en Sinnich, en de zones rond de (ontginnings)hoeven en Opsinnich waren tot de jaren 1960 bezaaid met grote complexen hoogstamboomgaarden.

De landbouwers combineerden hoogstamboomgaarden met veeteelt. De fruitproductie werd een belangrijke landbouwactiviteit. Betere snoeitechnieken, samen met het gebruik van kunstmest zorgende voor een verhoogde productiviteit. Er werd verder toegespitst op bepaalde soorten die in grotere aantallen werden aangeplant. De combinatie van fruitteelt en veeteelt weerspiegelde zich in de inrichting van de weideboomgaard. De hoogstambomen vertakten voldoende hoog, om buiten het bereik van het vee te blijven en de boomgaard werd traditioneel omringd door een veekeringshaag van geschoren meidoorn. De plantafstand tussen de bomen ruim genomen in functie van de groei van het gras. De fruitbomen werden bij voorkeur ingeplant op een licht naar het zuiden afhellend terrein in noord-zuidgeoriënteerde rijen. De bomen werden traditioneel gesnoeid om de opbrengst te maximaliseren en het plukken te vergemakkelijken⁴⁰.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de landbouwvoering aangepast en werden weinig nieuwe hoogstamboomgaarden aangelegd. De overheid reikte ook premies uit voor het rooien van hoogstamboomgaarden, wat het verdwijnen bespoedigde. Tot de topografische kaarten van 1960 was het hoogstamboomgaardenareaal in Voeren zijn hoogste niveau. Op de luchtfoto van 1971 blijkt dat de oppervlakte hoogstamboomgaard reeds is afgenomen. Vooral de zone rond het Kloosterhof heeft nog vrij gave hoogstamboomgaarden. Tegelijk worden de bestaande boomgaarden niet meer onderhouden zoals voorheen. Door uitval ontstaan gaten in de boomgaard.

Nadien neemt het hoogstamboomgaardbestand stelselmatig af. Op enkele gaaf bewaarde hoogstamboomgaarden na zijn nu op enkele weilanden nog relictten van hoogstamboomgaarden te vinden.

⁴⁰ KINNAER A., 2016.

1.2.2.6. Tijdsdiepte graslanden en hoogstamboomgaarden

Wanneer we naar de leeftijd kijken van de bestaande graslanden (bijlage 7 figuur 10) dan blijken veel graslanden in de Gulp- en Teuvenbeekvallei en in de omgeving van het Kasteel van Teuven gekarteerd te zijn met een permanent bodemgebruik als grasland sinds het einde van de 18de eeuw (Kabinetskaart de Ferraris (1777)). Op de kaart van Villaret (1745) is de situatie vrij gelijkaardig. De graslanden op de plateaus zijn jonger en dateren uit de tweede helft 19de en de eerste helft 20ste eeuw. Dit is ook het geval voor graslanden op de rechter valleihelling ter hoogte van Nurop en de graslanden in de omgeving van het Middelhof.

De tijdsdieptekaart geeft enkel het ononderbroken bodemgebruik weer. Wanneer een grasland kortstondig werd omgezet in akkerland werd dit niet meer opgenomen in de weergave van de tijdsdiepte op de kaart. De percelen kunnen dus eerder ook reeds in graslandgebruik geweest zijn. Dit geldt eveneens voor de hoogstamboomgaarden.

De tijdsdieptekaart voor de hoogstamboomgaarden (bijlage 7 figuur 11) toont dat de nog bestaande vrij volledige hoogstamboomgaarden grotendeels uit de tweede helft van de 19de eeuw en begin de 20ste eeuw dateren. Een deel van de boomgaard ten oosten van het Kloosterhof en de boomgaard ten oosten van Teuven dateren reeds uit het midden van de 18de eeuw.

1.2.2.7. Wegenpatroon

Nurop, Teuven en Sinnich zijn drie gehuchten die zich langs een straat parallel met de Gulp hebben ontwikkeld. Tussen en rondom de grote en kleine bewoningskernen ontstond een uitgebreid netwerk van onverharde zijwegen en paden als verbinding tussen boerderijen, kerken en landbouwgronden (zie erfgoedelementen kaart 3.1). Er was een duidelijke link tussen de landbouweconomie en het wegennet. Door de vrij geïsoleerde ligging van de dorpen en het gebrek aan uitgebreide transportinfrastructuur, speelde het lokaal wegennetwerk een belangrijke rol. Een vergelijking van het huidige wegennet met historische kaarten toont dat het netwerk van lokale en vaak onverharde wegen grotendeels intact bleef en nog sterke gelijkenis heeft met het wegennet in de 18de eeuw. Vanaf de 19de eeuw gebeurden de eerste verhardingen met kasseien waarna vooral in de loop van de 20ste eeuw veel wegen werden verhard en aangepast aan het autoverkeer, voornamelijk de hoofdstraten in de dorpen en de lange afstand verbindingen. Dit gebied bleef echter gespaard van ruilverkavelingen zodat de historische agrarische structuren en het landelijk uitzicht bewaard zijn.

Vanuit de dorpen in de vallei leiden parallelle wegen telkens de helling van het plateau op. Het gaat om verharde wegen die vaak overgaan in aardewegen. De wegen zijn vaak diep ingesneden tussen steile taluds met hakhout. Deze holle wegen waren bedoeld om de landbouwgronden te ontsluiten die ingeplant waren op de plateaus ten oosten van de nederzettingen in de vallei. Vaak werd gekozen voor de kortste weg dwars op de helling. Het netwerk aan holle wegen kwam vermoedelijk tot stand vanaf de late middeleeuwen en kende een sterke uitbreiding in de 18de eeuw met de toename van de verkeersintensiteit op onverharde wegen in combinatie met een grote bevolkingsdichtheid en intensieve landbouw. Het intensief gebruik van deze routes met een lemige ondergrond, versnelde het erosieproces van de wegbedding zodat de wegen een uitgesproken hol karakter kregen. Hoger op het plateau zijn de wegen minder sterk ingesneden⁴¹.

Ontsluitingswegen in functie van de vruchtbare landbouwgronden op het plateau vormen de meerderheid maar ook de boscomplexen werden ontgonnen vanuit de dorpen in de vallei.

⁴¹ BATS H. 1992, 21-22

De hoofdverbindingsweg tussen de verschillende gehuchten loopt in de vallei parallel met de Gulp. Oversteekplaatsen waren in het verleden cruciaal als verbinding tussen de linker- en rechteroever en vormden voor het voetverkeer vaak een alternatief voor de hoofdwegen. Eén onverharde voetweg leidt van op het plateau naar de vallei naar een doorwaadbare plaats of voorde ter hoogte van I Gen Treut. In Nurop verbindt deze holle weg de ontginningshoeve Gieveld met het gehucht.

In Teuven ligt een relict van een holle weg die oorspronkelijk het plateau afdaalde naar de Teuvenbeek en een stuk door de beekbedding liep. Dit was de hoofdweg van Teuven naar Sinnich die aanvankelijk een bocht maakte langs enkele hoeves om vervolgens de Teuvenbeek over te steken op een doorwaadbare plek. In de tweede helft van de 19de eeuw wordt de weg naar Sinnich rechtgetrokken en geraakt de afgesneden bocht in onbruik. In Nurop verbindt een holle weg de ontginningshoeve Gieveld met het gehucht en passeert via een voorde of doorwaadbare plaats de beek de Gulp.

In de dorpen en gehuchten vormen smalle graspaden vaak kleine doorsteekjes voor voetgangers als alternatieve weg. Deze voetwegen waren bedoeld om een deel van de weg af te snijden en boden vaak een korter traject dan langs de hoofdweg. De meeste wegels volgen de perceelsgrens en worden nog steeds actief gebruikt door de omwonenden en bewust open gehouden.

Naast kleine doorsteekwegen zijn er ook tal van parallelwegen die in het verleden een alternatief boden voor de hoofdwegen waarbij factoren zoals een betere begaanbaarheid en een korter traject bepalend waren. Er ontstonden alternatieve routes voor sterk geërodeerde holle wegen of er werd gekozen om de rand van het plateau te volgen. Parallelwegen die dwars door de akkers liepen, boden vaak een korter traject dan de hoofdweg die langs de dorpen passeerde en waar rekening moest gehouden worden met meer verkeer. Veel alternatieve en/of parallelle wegen geraakten in onbruik en zijn verdwenen. Soms zijn deze wegen nog herkenbaar in de percelering of zijn ze deels als relict bewaard gebleven. In de dorpskern van Teuven is een deel van de onverharde voetweg bewaard die oorspronkelijk doorliep tot in Nurop. In Nurop is de voetweg nog deels bewaard als perceelsgrens tussen een perceel akker- en weiland.

Voetwegen die het natuurlijk reliëf of de beekvallei volgen, kozen voor een goede begaanbaarheid. De voetweg tussen het gehucht Sinnich en de gehuchten en dorpen in het zuiden volgt de rand van de Boenderberg en het Bos van Sinnich en loopt parallel met de rivier de Gulp richting Lasschet.

Naast de wegen die verdwenen wegens onbruik, werden ook veel van de oorspronkelijke onverharde wegen aangepast en/of verlegd, vaak in functie van een betere begaanbaarheid. Scherpe bochten werden rechtgetrokken of parallel met diep ingesneden holle wegen werd een minder steil traject gekozen dat meer het natuurlijk reliëf volgt. De oude tracés zijn vaak nog herkenbaar in het landschap. Naast de Gieveldstraat in Teuven ligt een relict van een holle weg als restant van de oorspronkelijke weg die vrij recht de Teuvenberg opliep. Vermoedelijk was de oude holle weg sterk onderhevig aan erosie zodat het tracé in de 19de eeuw werd verlegd en de hellingsgraad aangepast.

1.2.2.8. Houtige beplantingen met erfgoedwaarde

In Voeren valt de hoge dichtheid aan houtige beplantingen op. Heel typerend zijn de vele geschoren meidoornhagen, aangeplant als veekering bij weilanden. Hier en daar zijn nog sporen van oud vlechtwerk zichtbaar. Hierbij worden gesteltakken zijdelings in de haag geleid om gaten te dichten.

Gemengde houtkanten, hakhout en knotbomenrijen komen voor langs de Gulp. Ook zie je deze houtkanten op graften. Dit zijn halfnatuurlijke taluds die knikken vormen op steile hellingen. De beplantingen zorgen ervoor dat de erosie op de hellingen wordt beperkt.

Hetzelfde speelt mee bij beplantingen op taluds van holle wegen. Sommige wegen in Voeren zijn zeer diep uitgesneden op de hellingen.

Ook knotbomenrijen kunnen voorkomen op perceelsgrenzen, zoals zomereiken, haagbeuken en gewone essen. Op de oostelijke bosgrens van het Beusdalbos komt een kaphaag van haagbeuk voorbij enkele oude grensstenen.

Aan enkele bomen werd een boomkruis bevestigd, andere werden bij een wegwkruis geplant. Vaak staat zo'n ensemble bij een kruispunt van wegen.

Markant is het voorkomen van zware hakhoutstoven van beuk, bijvoorbeeld in het Nuropperbos. Beuk is een soort die zich maar zelden goed als hakhout laat beheren.

Vaak komen bomen en struiken voor in de onmiddellijke nabijheid van erven. Bij de Hoeve Driesenhof staat een dikke geknotte haagbeuk en een kaphaag van haagbeuk. Bij het Kloosterhof staan een geknotte eik en een rij geknotte essen op de perceelsgrens van weilanden.

Enkele opvallende hoekbomen komen voor, zoals twee opgaande beuken als hoekboom ter markering van kadastrale perceelsgrenzen bij de Nederlandse grens ter hoogte van de Kasteelstraat. De grens tussen Voeren en Nederland wordt in het Beusdalbos gemarkeerd door geknotte haagbeuken. Geknotte haagbeuken duiden vaak oude (eigendoms)grenzen aan.

1.2.2.9. Zichten

Het landschap in Voeren wordt gekenmerkt door het veelvuldig voorkomen van weidse zichten, vaak vanop de helling richting het dal. De hoogte en het open of halfopen landschap maakt dat het blikveld zeer ruim is. Andere zichten lopen vanuit het dal richting de (beboste) hellingen. Het zeer gevarieerde, gaaf en kleinschalige landschap maakt dat de belevingswaarde hoog is.

1.2.2.10. Bouwkundig erfgoed

Kenmerkend voor Voerense gebouwen is het gebruik van lokale materialen, zoals leem en hout voor vakwerk en silex. Verschillende woningen in Voeren van voor de Eerste Wereldoorlog zijn gebouwd met silex. Deze grondstof werd in lokale groeven ontgonnen. De silex is een restant van de geërodeerde krijtlagen van de Formatie van Maastricht dat aan de oppervlakte bleef liggen. Vooral in het centrum van Voeren werd silex gebruikt als bouw materiaal. Silexgroeven (erfgoedobjecten/304814) komen voor bij het Nuropperbos en Teuvenerbos. De grove, onregelmatige knollen zijn niet gemakkelijk te verwerken en werden vooral in grote vlakken van achter- en zijgevels toegepast. Enkele hoeven en woonhuizen in deze omgeving die uit de 18de en 19de eeuw dateren bevatten delen met silexknollen, zoals Hoeve Gieveld.

Het gebied wordt kenmerkt door het voorkomen van kleine bouwkundige relictten, zoals de gietijzeren grenspalen en natuurstenen tussengrenspalen op de Nederlandse grens, en ijzeren, houten of natuurstenen weg- en ongeluyskruisen.

De watermolensites zijn verweven met het landschap. De molenlopen zijn ingenieus in het landschap aangelegd.

Enkele kleine gehuchten, alleenstaande sites (bijvoorbeeld hoeves) en kastelen met bijhorend domein komen voor binnen het landschap. De belangrijkste gehuchten en sites worden hieronder gesproken:

Hoeve Middelhof (ID 37800)

Op de Ferrariskaart (1771-1777) staat dit aangeduid als 'Mittelhof'. De hoeve met losstaande bestanddelen staat reeds op de Villaretkaart ingetekend. Het oude, langgestrekte gedeelte dateert uit de 17de eeuw.

Spoorwegviaduct (ID 200361)

Het viaduct werd door de Duitsers op de lijn Tongeren-Aken tijdens de Eerste Wereldoorlog gebouwd (net zoals in Sint-Martens-Voeren). Het viaduct van Remersdaal is een 390 meter lange boogbrug van gestampt beton aansluitend bij een 790 meter lange tunnel.

Kasteel van Obsinnich (ID 37821)

Het aan de Gulp gelegen kasteel en hof van Obsinnich was een allodiaal goed, reeds vermeld in de 14de eeuw. Mogelijk bevond zich vanaf de 8ste eeuw op deze plaats een burcht die in 1288 volledig werd platgebrand. Van deze constructie bleven geen sporen bewaard. De oude kern van het gebouw zou dateren uit de 15de eeuw; van dit kasteel resten slechts een aantal elementen in de onderbouw. De heer van Obsinnich (vanaf 1619), vergroot het kasteel met twee haakse vleugels. Begin de 17de eeuw worden de heerlijkheden Obsinnich en Remersdaal verenigd. In 1721 komt het goed in het bezit van de familie de Furstenberg, tot circa 1950. In 1880 worden belangrijke verbouwingen uitgevoerd aan het kasteel: de centrale vleugel wordt in zuidwestelijke richting verlengd, de toren die tot een ruïne vervallen was wordt herbouwd, en de zijgevels worden verhoogd.

Het U-vormig kasteel heeft een opvallende ronde toren op de noordelijke hoek. De oude kern uit de 14de eeuw bleef behouden in de in regelmatig verband gemetste breukstenen onderbouw van de toren en de vier linker traveeën van de noordwestgevel. De voor het overige bakstenen gebouwen onder zadel- en schilddaken dateren uit verschillende perioden. De trapgeveltoppen van beide zijgevels van het centrale gebouw dateren beide uit de tweede helft van de 19de eeuw.

Molen van Obsinnich (ID 37823)

Voormalige watermolen op de Gulp, reeds als watermolen aangeduid op de Villaretkaart (1748). De molen is nu buiten gebruik en het molenrad is verdwenen. Het woonhuis, een bakstenen gebouw, is sterk gewijzigd. De oudste kern is herkenbaar aan de gesmede ijzeren, S-vormige muurankers.

Semi-gesloten hoeve (ID 37977)

De semi-gesloten hoeve uit de tweede helft van de 19de eeuw heeft gegroepede gebouwen rond een rechthoekig erf en is open aan straatzijde.

Woonhuis in het noordwesten dateert uit 1883 en is gebouwd ter vervanging van een ouder gebouw van dezelfde vorm. Tijdens de Tweede Wereldoorlog lijdt het gebouw schade door een brand.

Abdij van Sinnich (ID 37960)

De abdij is een stichting van de reguliere kanunniken van Sint-Augustinus van Rolduc (Kloosterrade). In 1243 vestigt zich een vrouwengemeenschap op de plaats genaamd 'Fons Beatae Mariae' in Sinnich, waar de abdij van Rolduc uitgebreide goederen bezat. De kern hiervan werd in 1144 verkregen van Eppo van Ludesheim en vermeld als 'apud Sinneche'. In 1254 wordt besloten tot de bouw van de kerk, die in 1297 wordt ingewijd. De huidige romaanse toren dateert zeer waarschijnlijk uit deze periode. De kerk wordt in 1315 vergroot.

De kanunnikessen waren telgen van de adellijke families van het hertogdom Limburg en het graafschap Dalhem. De abt van Rolduc liet zich in hun kapittel vertegenwoordigen door één van zijn kanunniken, die de titel van prior droeg. De abdij kent haar grootste bloei in de 16de eeuw. Daarna is er een geleidelijke achteruitgang.

Het klooster lijdt zware schade gedurende de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748). Abdis Trips (1747-1769) onderneemt de heropbouw van een groot gedeelte van het klooster, onder meer het verblijf van de kloosterlingen, de huidige hoofd vleugel, waarvoor zij beroep doet op de Akense architect J.J. Couven. In 1796 wordt de abdij opgeheven, in 1798 worden de goederen verkocht.

De abdijgebouwen vormden tot begin 19de eeuw een gesloten geheel rondom het kloosterpand, met de kerk aan de zuidzijde; rondom het pand liep de kloostergang. Alleen de zuidvleugel (de voormalige kloosterkerk) en de westvleugel (het midden 18de-eeuws verblijf van abdis en kanunnikessen) bleven behouden. De noordvleugel, die de woning van de prior bevatte, verdwijnt in de loop van 19de eeuw. De oostvleugel, met de voormalige woning van de kapelaan, op het einde van de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd door het inslaan van een vliegende bom in de onmiddellijke omgeving, wordt in de loop van de jaren '50 afgebroken.

De Gulp stroomt doorheen de westelijk gelegen tuin, waarin zich een bron bevindt, mogelijk de hoger vermelde Fons Beatae Mariae. Ten westen van de Gulp werd eind de 20ste eeuw een nieuw park aangelegd op de graslanden die zich tot aan de straat Sinnich uitstrekten. De parkaanleg wordt gekenmerkt door opvallende cirkelstructuren. Het domein kreeg een nieuwe westelijke dreef vanaf Sinnich.

De centrale westvleugel werd in 1754-1756 gebouwd naar een ontwerp van de architect J.J. Couven. Het is een langgestrekt gebouw in Luikse Lodewijk XV-stijl.

Watermolen Sinnich (ID 37961)

De voormalige watermolen op de Gulp is sedert 1944 buiten bedrijf. Reeds in 1147 wordt hier een watermolen vermeld, het gebouw staat reeds op de Villaretkaart (1748) aangeduid. Tot 1792 was het eigendom van de abdij van Sinnich, rond 1800 was het een graanmolen.

Bepaalde onderdelen van het molenmechanisme bleven intern bewaard. Het metalen bovenslagrad is tegen de zuidoostelijk achtergevel gelegen.

Elektriciteitscabine (ID 200373)

De elektrificatie van de streek bezorgde Voeren een aantal typische landmerken in de vorm van de in traditionele stijl uitgevoerde, torenachtige elektriciteitscabines. Deze werden in 1934 gebouwd door de Société Voer-Gulpe, die het net toen exploiteerde.

Hoeve Kloosterhof (ID 37965)

De monumentale hoeve staat op de Villaret- en Ferrariskaart vermeld als 'Cense Cloosterhof'. De gesloten hoeve in eclectische stijl werd in 1892 gebouwd na verwoesting door brand van de oorspronkelijke hoeve, een stichting van de abdij van Sinnich, die dezelfde omvang en vorm had als de huidige gebouwen. De hoeve wordt in de Franse tijd onteigend.

De huidige oriëntatie van de hoeve, met het poortgebouw aan de zuidwestzijde, verwijst naar een oudere toestand, toen de ingang aan een tot midden 19de eeuw vrij belangrijke weg lag die hier liep en leidde naar een kluis, op de Ferrariskaart aangeduid als Hermitage de Teuven; deze is reeds midden 19de eeuw volledig verdwenen. Door het verdwijnen van deze weg liggen de gebouwen nu wat afgelegen ten opzichte van de straat.

De bakstenen gebouwen zijn gegroepeerd rondom een rechthoekig, gekasseid erf met centrale voormalige mestvaalt. De gebouwen hebben verschillende dakvormen met Vlaamse pannen met uitstekende dakranden.

Hoeve Mostert (ID 37966)

De hoeve was voorheen (1836) een grosso modo U-vormige hoeve, die zich in de tweede helft van de 19de eeuw en begin 20ste eeuw naar het noordoosten toe ontwikkelt. In zijn

huidige vorm is het een aaneenschakeling van gebouwen aan het erf, dat nu links achter het woonhuis ligt. De dienstgebouwen dateren grotendeels uit de 19de eeuw. Een klein dienstgebouw bleef behouden in stijl- en regelwerk met bakstenen vullingen (tweede helft 19de eeuw).

Watermolen Molen van Teuven (ID 37954)

De voormalige watermolen op de Gulp staat reeds op de Villaretkaart. Naar de oude inplanting verwijst een in de onmiddellijke omgeving gevonden sluitsteen met jaartal 1642. De gebouwen werden aangepast in de tweede helft van de 19de eeuw. Het woonhuis dateert van 1892. Eind 20ste eeuw werden de bedrijfsgebouwen omgevormd tot woning. De bakstenen gebouwen onder zadeldaken met Vlaamse pannen staan gegroepeerd rondom een erf met onregelmatige vorm.

Kasteel van Teuven (ID 37957)

Het U-vormig kasteel was tot circa 1864 een omgracht kasteel met hoektoren op de westhoek. De open zijde was gericht naar de kasteelhoeve ten zuidoosten, eveneens U-vormig en met de open zijde van het erf naar het kasteel gericht. Beide delen zijn door een bakstenen brug over de thans gedempte gracht met elkaar verbonden. Een vijver werd op de plaats van de voormalige omgrachting aangelegd.

Het kasteel vervangt de oorspronkelijke residentie van de heren van Teuven. Het huidige kasteel dateert voornamelijk uit midden 17de eeuw, doch werd aangepast in de eerste helft van de 19de eeuw - midden 19de eeuw; de voorgevelordonnantie van de zuidwestelijke hoofd vleugel dateert uit deze periode. Van een oudere gebouw rest de breukstenen onderbouw in de hoektoren.

Hoeve Driesenhof (37956)

Voormalige hoeve dit eigendom was van het kasteel van Sinnich. De hoeve met losse bestanddelen dateert van circa 1849.

Hoeve Gieveld (ID 37955)

De belangrijke, semi-gesloten en voorheen omgrachte hoeve is een stichting van de abdij van Sinnich. De oudste kern dateert mogelijk van 1750 zoals aangeduid door een gevelsteen met wapenschild van abdis Anne-Caroline van den Bergh genaamd Trips boven een staldeur in de noordwestelijke gevel (nog aanwezig in 1949); de oude kern bleef behouden in de erfzijdegevels van het merkwaardige woonhuis en de langsschuur. De overige delen dateren uit de 19de eeuw; op de sluitsteen van de schuurpoort het jaartal 1817; op de sluitsteen van het poortgebouw het jaartal 1862. Op de Villaretkaart (1848) en de Ferrariskaart (1771-1777) staat de hoeve als een volledig gesloten geheel weergegeven. Deze situatie bleef gehandhaafd tot 1948: op dit ogenblik is er een lacune in de zuidoostelijke vleugel, die in 1965 weer gedicht is.

Grenspalen (ID 304168)

De gietijzeren grenspalen bevinden zich op de grens tussen de gemeente Voeren en Nederland. Deze zijn geplaatst als gevolg van het traktaat van Maastricht van 8 augustus 1843 waarbij langs heel de Belgisch-Nederlandse grens grenspalen geplaatst werden.

De grens tussen de gemeente Voeren en Nederland wordt gevormd door 31 grenspalen, waarvan er zich vier in dit gebied bevinden. De grenspaal nummer 14 ten oosten van Hoeven Driesenhof tot paal 17 aan de Gulp.

Tussen de gietijzeren palen liggen ook nog hardstenen hulpstenen of tussengrenspalen. Tweejaarlijks vindt er een schouwing van de grenspalen plaats, die wordt uitgevoerd door de gemeente en waarbij de toestand van de palen in kaart wordt gebracht.

Op de palen zijn de wapenschilden van Nederland en België, het volgnummer en het jaartal 1843 aangebracht.

Grenspalen (ID 304804)

Vier hardstenen of Maaslandse kalkstenen grenspalen gelegen in het Beusdalbos, op de Ferrariskaart (1771-1778) weergegeven als "Bois de Opsinnich", ten zuidoosten van Teuven en ten noordoosten van Remersdaal. De grenspalen staan op de huidige grens met Plombières (Wallonië). Het is niet bekend van wanneer deze palen dateren. De veronderstelling dat ze de grens van de Oostenrijkse Nederlanden zouden aanduiden lijkt niet te kloppen, omdat deze op de Ferrariskaart meer oostwaarts lag (ongeveer op de huidige grens België-Nederland). Mogelijk werden ze geplaatst als aanduiding van de gemeentegrens in het bos.

Vier rechthoekige grenspalen met afgeronde top. Tussen de twee meest oostelijke grenspalen staan enkele oude knothaagbeuken, die vaak een oude (eigendoms)grens aanduiden. Op de grenspalen staat de inscriptie "T V F" ("Teuven Voeren Fourons"?).

Oorlogsgedenkteken voor korporaal Geury (ID 304980)

Oorlogsmonument ter ere van de gesneuvelde korporaal Joseph Eugene Geury (of Jean-Eugene Geurie zoals weergegeven op zijn grafmonument). Het monument is gelegen op de kruising met Neubau ten midden van de velden en ten zuiden van hoeve Middelhof.

Korporaal Geury (1913-1940) behoorde tot het 1ste regiment grens – wielrijders en was de eerste (?) Belgische gesneuvelde op de ochtend van 10 mei 1940 bij het begin van de Tweede Wereldoorlog. Hij stierf aan zijn mitrailleur op het spoorwegviaduct vlak bij hoeve Middelhof toen hij de terugtrekking van zijn mannen dekde. Geury ligt begraven op het kerkhof van Saint-Walburge in Luik. Het monument werd opgericht op initiatief van de gemeenteraad. De uitvoering van het gedenkteken werd verzorgd door Brunisso (?) en de inhuldiging gebeurde op 11 mei 1947.

Kruisen

Het gebied wordt gekenmerkt door smeedijzeren, gietijzeren en houten wegkruisen, vaak uit de eerste helft van de 20ste eeuw. De 18de- en 19de-eeuwse kaarten tonen vaak reeds kruisen op deze locaties. Op het kruispunt van Obsinnich en de Kasteelstraat staat een ijzeren wegkruis (ID 37978), op de hoek van de Kasteelstraat en Sinnich staat een houten wegkruis (ID 37976).

1.2.2.11. Archeologie

In het gebied werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Uiteraard bieden de gekende historische centra, zoals de dorpskern van Teuven, het kasteel van Obsinnich en de Abdij van Sinnich naast de historische ook een belangrijke archeologische waarde. De landschappelijke eigenheid van het gebied, met de combinatie van een vallei en de aangrenzende plateaus en hellingen, wijst echter ook op een groot potentieel voor de aanwezigheid van sites uit andere periodes, gaande van de steentijden tot recentere periodes. In de bossen kunnen zich nog resten van WOII-loopgraven bevinden.

1.2.2.12. Huidig bodemgebruik

Het areaal van de graslanden die een continue gebruik kennen als hooi- of graasland hangt deels samen de terreinen waar de hoogstamboomgaarden zich op bevinden of bevonden. De beekvalleien kennen reeds vanaf de 18de-eeuwse kaarten een constant gebruik als grasland, vaak in combinatie met hoogstamboomgaarden in de omgeving van de dorpen. Eind 19de eeuw en eerste helft 20ste nam het hoogstamboomgaardareaal toe en tevens de graslanden. Vanaf de jaren 1960 zijn de boomgaarden beginnen degraderen terwijl de bijhorende graslanden grotendeels intact zijn gebleven. De dalen en de open delen van de hellingen kennen grotendeels een bodemgebruik als permanent grasland. Ter hoogte van I Gen Treut zijn er enkele recente akkers in gebruik.

Enkele gaaf en volledig bewaarde hoogstamboomgaarden bevinden zich verspreid in het dal en op het plateau in de omgeving van hoeves.

Het netwerk van geschoren veekeringshagen bevindt zich hoofdzakelijk in het dal. Ze zijn beter bewaard gebleven dan de hoogstamboomgaarden. Er zijn plaatsen waar de veekeringshagen niet meer volledig zijn doordat er de laatste decennia niet meer werd ingeboet.

De holle wegen en de graften zijn beplant met gemengde houtkanten. Op verschillende plaatsen is het hakhout reeds geruime tijd niet meer beheerd waardoor vele hakhoutstoven uit zeer zwaar hout bestaan.

De hellingen en delen van het plateau liggen onder bos. Het deel van het Teuvenerbos dat binnen bosreservaat gelegen is heeft een nulbeheer. Delen van het bos ten oosten van de Abdij van Sinnich worden als wastine beheerd. In de privé-bossen zijn er bosexploitaties. De bossen in beheer bij ANB hebben weinig actief beheer.

De oude in onbruik geraakte groeven zijn vaak goed herkenbaar aan het reliëf. Vaak liggen ze in bossen en zijn ze begroeid met bosvegetatie. Dolines zijn afleesbaar in het micro-reliëf en hebben een andere vorm dan de groeven.

Het wegennetwerk is vrij gaaf en herkenbaar. De wegverhardingen op wandelpaden varieert tussen half- en onverharde paden. Op enkele locaties, zoals aan de Gievelstraat is de oude weg nog herkenbaar in het landschap maar is hij niet meer in gebruik als verbinding.

De plateaus worden overwegend gekenmerkt door open grootschalige akker- en graslanden. Het voorkomen van lijnvormige beplantingen is zeldzaam en is dan gekoppeld aan het voorkomen van geschoren meidoornhagen als perceelsrandbeplantingen of haagbeuken als solitair of als knotbomenrij langs de bosrand.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De erfgoedkenmerken en -elementen van het cultuurhistorisch landschap 'Gulpvallei met omgeving' worden opgesomd per deelgebied of per type erfgoed (zie kaartenbijlagen 3 en 4.1, 4.2 en 4.3):

1. Dal
 - a. Gevarieerd open tot halfopen kleinschalig landschap;
 - b. Complex van graslandpercelen, vaak met microreliëf, met open tot halfopen karakter op het oorspronkelijke maaiveld. De hooi- en weilanden zijn vaak historisch permanent grasland;
 - c. Hoogstamboomgaarden, inclusief gedegradeerde en jonge, soms in de onmiddellijke omgeving van erven;
 - d. Netwerken van geschoren veekeringshagen van meidoorn rond weilanden en hoogstamboomgaarden, soms met (sporen van) vlechtwerk;
 - e. Sterk meanderende beken met een goede structuur- en waterkwaliteit met stroomkuilen en afwisselende stenige en zandige beekbeddingen. Grote stroomsnelheden en sterke vervallen, hoge gemiddeld debieten;
 - f. Bronnen en bronpoelen;
 - i. Bronnen en bronpoelen Teuvenbeek (ID 304485)
 - g. Beekbegeleidende houtkanten op de oevers;
 - h. Sterk meanderende beken met zandige bodem en oevers met goede structuurkwaliteit en beekbegeleidende beplantingen:
 - i. Gulpbeek
 - ii. Remerdaalbeek
 - iii. Sinnichbeek
 - iv. Teuvenbeek
 - i. Onverharde en half verharde (holle) wegen en paden, bij kruising met de Gulpbeek aanwezigheid van een wad, oude wegenknooppunten;

- j. Graften vaak beplant met knotbomen of houtkanten;
 - k. Perceelsrandbeplantingen en -grachten;
 - l. Bouwkundig erfgoed, met inbegrip van de bijhorende (moes)tuinen, en erven met erfbeplantingen:
 - i. Grenspalen nummers 14 tot 45 (ID 304168)
 - ii. Elektriciteitscabine (ID 200373)
 - iii. Hoeve Kloosterhof (ID 37965)
 - iv. Hoeve Middelhof (ID 37800)
 - v. Hoeve Mostert (ID 37966)
 - vi. Hoeve van het kasteel van Obsinnich (ID 37822)
 - vii. Oorlogsgedenkteken voor korporaal Geury (ID 304980)
 - viii. Semi-gesloten hoeve (ID 37977)
 - ix. Spoorwegviaduct (ID 200361)
 - m. Parkdomeinen met bouwkundig erfgoed en bijhorend park:
 - i. Abdij van Sinnich (ID 37960)
 - ii. Kasteel van Obsinnich (ID 37821)
 - iii. Kasteel van Teuven (ID 37957)
 - n. Watermolens met molenlopen en spaarvijvers:
 - i. Molen van Obsinnich (ID 37823)
 - ii. Spaarvijvers watermolen van Obsinnich en Remersdaalbeek met houtkanten (ID 304682)
 - iii. Watermolen Molen van Teuven (ID 37954)
 - iv. Watermolen van Sinnich (ID 37961)
 - v. Molenloop en spaarvijvers van watermolen van Sinnich (ID 304679)
 - o. Kapellen en wegkruisen:
 - i. Onze-Lieve-Vrouwekapel (ID 200374)
 - ii. IJzeren wegwijk (ID 37978)
 - iii. Smeedijzeren wegwijk (ID 305363)
 - p. Archeologische sites waaronder:
 - i. Dorpskern Teuven
 - ii. Sinnich
 - iii. Obsinnich
 - iv. Kasteel van Teuven
2. Helling
- a. Gevarieerd halfopen tot gesloten kleinschalig landschap;
 - b. Complex van graslandpercelen, vaak met microreliëf, met open tot halfopen karakter op het oorspronkelijke maaiveld, de hooi- en weilanden zijn vaak historisch permanent grasland;
 - c. Hoogstamboomgaarden, inclusief gedegradeerde en jonge, in de onmiddellijke omgeving van erven;
 - d. Netwerken van geschoren veekeringshagen van meidoorn rond weilanden en hoogstamboomgaarden, soms met (sporen van) vlechtwerk;
 - e. Gesloten en halfopen hellingbossen met zure stenige bodems aan de bovenzijde en voedselrijke colluviale bossen aan de onderzijde, lokaal met houtige beplantingen met erfgoedwaarde;
 - i. Nuropperberg
 - ii. Teuvenberg
 - iii. Beusdalbos
 - f. Verschillende types groeven, vaak nu onder bos gelegen;
 - i. Krijtgroeven (ID 304815)
 - ii. Silixgroeven (ID 304814)
 - g. Dolines (ID 304816)
 - h. Droogdalen;
 - i. Taluds in het bos;
 - j. Microreliëf binnen bos, oude groeven of dolines;
 - k. Onverharde en half verharde (holle) wegen en paden, soms watervoerend;

- I. Graften vaak beplant met knotbomen of houtkanten;
 - m. Perceelsrandbeplantingen en -grachten;
 - n. Archeologische sites;
3. Plateau
 - a. Hoger gelegen open landschap met droge leemgronden, met een bodemgebruik hoofdzakelijk bestaand uit akkerland, overwegend vrij van houtige beplantingen;
 - b. Gesloten hellingbos;
 - c. Complex van graslandpercelen, vaak met microreliëf, met open tot halfopen karakter op het oorspronkelijke maaiveld, de hooi- en weilanden zijn vaak historisch permanent grasland. Deze graslanden liggen vaak op de rand van het plateau of op of in de omgeving van erven;
 - d. Hoogstamboomgaarden, inclusief gedegradeerde en jonge, vaak in de onmiddellijke omgeving van erven;
 - e. Netwerken van geschoren veekeringshagen van meidoorn rond weilanden en hoogstamboomgaarden;
 - f. Gesloten en halfopen bossen met zure stenige bodems, lokaal met houtige beplantingen met erfgoedwaarde;
 - g. Verschillende types groeven, vaak nu onder bos gelegen;
 - h. Microreliëf binnen bos, oude groeven of dolines;
 - i. Onverharde en half verharde (holle) wegen en paden;
 - j. Graften vaak beplant met knotbomen of houtkanten;
 - k. Bouwkundig erfgoed, met inbegrip van de bijhorende (moes)tuinen, en erven met erfbeplantingen:
 - i. Grenspalen (ID 304804)
 - ii. Hoeve Driesenhof (ID 37956)
 - iii. Hoeve Gieveld (ID 37955)
 - l. Wegkruisen met houtige beplantingen:
 - i. Houten kruis (ID 37976)
 - m. Archeologische sites;
4. Zichten binnen het cultuurhistorisch landschap:
 1. Zicht vanaf holle weg naar voorde op de Gulp naar vallei en helling Nuropperberg;
 2. Zicht vanaf holle weg naar voorde naar Gulpvallei en Teuven;
 3. Zicht vanaf voetweg naar Sinnich op naar Gulpvallei, kasteel van Teuven en Teuven;
 4. Zicht vanaf voetweg naar Sinnich op naar Gulpvallei en Teuven;
 5. Zicht vanaf de kapelweg Teuven naar vallei van de Teuvenbeek en het Kloosterhof;
 6. Zicht van de Kasteelstraat op de Gulpvallei;
 7. Zicht vanaf Bounder bij het Middelhof op de Gulpvallei en het spoorwegviaduct;
 8. Zicht vanaf Bounder op de Gulpvallei en de beboste helling Boenderberg;
5. Wegen met erfgoedwaarde binnen het cultuurhistorisch landschap:
 - a. Holle weg bij Abdij van Sinnich (ID 304382)
 - b. Holle weg Bounder (ID 304425)
 - c. Holle weg naar Teuvenbeek (ID 304797)
 - d. Holle weg naar voorde op de Gulp (ID 304380)
 - e. Holle weg Teuvenberg (ID 304424)
 - f. Kapelweg Teuven (ID 304384)
 - g. Relict holle weg tussen Teuven en Gieveld (ID 304381)
 - h. Verbindingsweg Maastricht-Hombourg (ID 304417)
 - i. Voetweg naar Sinnich (ID 304733)
 - j. Voetweg naar Varen (ID 304385)
 - k. Voetweg van Sinnich naar Laschet (ID 304400)

6. Houtige beplantingen met erfgoedwaarde binnen het cultuurhistorisch landschap:

- Afsluitingshaag (ID 131961)
- Afsluitingshaag van meidoorn (ID 131960)
- Bomenrij van paardenkastanje en linde (ID 302070)
- Cipressen met wegekruis (ID 131654)
- Elzenhakhout als hoekboom (ID 131666)
- Essenkaphaag (ID 131711)
- Geknotte boswilg en hakhout van hazelaar (ID 304602)
- Gelegde meidoornhaag (ID 304604)
- Geschoren afsluitingshaag (ID 131973)
- Geschoren meidoornhaag als afsluiting (ID 131982)
- Geschoren meidoornhaag als erfafsluiting (ID 131972)
- Geschoren meidoornhaag als erfafsluiting (ID 131971)
- Geschoren veekeringshaag van meidoorn (ID 131970)
- Geschoren veekeringshagen van meidoorn in Remersdaal (ID 131935)
- Gevlochten veekeringshaag (ID 131710)
- Hakhout van haagbeuk langs holle weg (ID 304644)
- Hakhout van hulst op perceelsgrens (ID 304486)
- Hakhout van zomereik met boomkruis (ID 304653)
- Hakhoutstoof van beuk (ID 304605)
- Hakhoutstoof van es (ID 304640)
- Hakhoutstoven van beuk en zomerlinde (ID 304606)
- Hoogstamboomgaard (ID 304813)
- Houtkant op talud (ID 131657)
- Houtkant op talud (ID 131658)
- Houtkant op talud (ID 131745)
- Houtkant op talud bij holle weg (ID 131713)
- Houtkant op talud en veekering van meidoorn (ID 131656)
- Houtkant op talud holle weg (ID 131750)
- Houtkant op talud holle weg (ID 304651)
- Houtkant op talud in verlaten holle weg (ID 131746)
- Houtkant op talud langs spoorweg (ID 131718)
- Houtkant van es op talud (ID 131663)
- Houtkanten langs holle weg (ID 131655)
- Kaphaag van haagbeuk (ID 131651)
- Knotbomenrij van haagbeuk (ID 304801)
- Knotbomenrij van haagbeuk (ID 304802)
- Knotbomenrij van haagbeuk als grensbomen (ID 304798)
- Knotteik op perceelsgrens (ID 304487)
- Knotels als hoekboom (ID 131667)
- Knotels in meidoornhaag (ID 131682)
- Knotes bij doline (ID 304639)
- Knotes op talud (ID 131661)
- Knotessen op perceelsgrens weiland (ID 304488)
- Knotessenrij bij hoogstamboomgaard (ID 304803)
- Knothaagbeuk (ID 131653)
- Knotwilg (ID 131705)
- Lage knotboom van beuk bij holle weg (ID 304643)
- Lindendreef bij Abdij van Sinnich (ID 131712)
- Opgaande beuken op talud holle weg (ID 304483)
- Opgaande eik als kruisboom (ID 131659)
- Opgaande es als hoekboom (ID 131662)
- Opgaande es als hoekboom bij voorde (ID 304652)
- Opgaande lindenrij (ID 131706)
- Opgaande tamme kastanje bij hoeve Mostert (ID 131689)
- Rij knothaagbeuken langs holle weg (ID 304642)

- Tamme kastanjedreef bij Kasteel van Teuven (ID 301580)
- Treurlariks bij hoeve (ID 131652)
- Twee opgaande beuken als hoekboom (ID 304484)
- Twee opgaande Canadapopulieren (ID 131665)
- Veekeringen van meidoorn in Teuven (ID 131934)

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 25 augustus 2016, 17, 18 en 19 oktober 2016 en 16 februari 2017. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De gebouwen met erfgoedwaarde binnen het beschermde landschap bevinden zich in het algemeen in goede bouwfysische toestand behoudens verborgen gebreken. De hoeve Gieveld en de Hoeve van het kasteel van Obsinnich hebben gaten in het dak en hebben een minder goede fysieke toestand door leegstand. De molen van Obsinnich heeft geen dak en heeft een minder goede fysieke toestand door leegstand. Bij enkele actieve landbouwzetels zijn recenter grote gebouwen of constructies geplaatst.

De houtige beplantingen met erfgoedwaarde bestaan uit verschillende types. In het algemeen is de vitaliteit en conditie goed. De geschoren veekeringshagen van meidoorn zijn meestal periodiek geschoren. Enkele hagen hebben de laatste tijd geen onderhoud meer gehad waardoor ze zijn uitgegroeid. Verschillende hagen zijn niet meer ingeboet en hierdoor onvolledig. Andere hagen werden recent ingeboet. Enkele gevlochten hagen worden geschoren maar niet meer actief gevlochten. Enkele hoogstamboomgaarden zijn volledig en worden goed onderhouden. De andere hoogstamboomgaarden zijn echter relict van de vroegere hoogstamboomgaarden en werden lange tijd niet meer onderhouden. Ze bestaan uit enkele oude fruitbomen met restanten van meidoornhagen op de perceelsgrenzen. De houtkanten zijn in goede fysieke toestand. Vaak hebben ze achterstallig onderhoud doordat hakhout niet meer periodiek werd afgezet.

De groeven zijn verlaten en liggen meestal onder een bosvegetatie. Het wegennet is vrij volledig toegankelijk en in goede staat. Het 'relict van de holle weg tussen Teuven en Gieveld' (Gieveldstraat) wordt weinig gebruikt waardoor de toegankelijkheid verminderd is. De voetweg van Sinnich naar Laschet tussen Obsinnich en de spoorwegtunnel bij Beusdal is afgesloten voor publiek.

De graslanden zijn in goede toestand. Er zijn wel grote verschillen in vegetatietypes en microreliëf tussen de graslanden. De bossen en wastines zijn in goede staat. Er zijn lokaal sporen van bosbeheer of omvormingsbeheer.

In het algemeen is het landschap gaaf en herkenbaar. Ter hoogte van I Gen Treut komt een rioolwaterzuiveringsinstallatie voor die niet landschappelijk is ingekleed.

Op de bovenloop van de Gulp werden enkele bufferbekkens aangelegd. De dammen van de kleinschalige vijvers zijn herkenbaar in het landschap. In de Noorbeek werden trappen aangebracht om de waterstand te verhogen.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Gulpvallei met omgeving bezit een archeologische waarde die als volgt wordt gemotiveerd:

De gekende historische centra, zoals de dorpskern van Teuven, het kasteel van Obsinnich en de Abdij van Sinnich bezitten naast de historische ook een belangrijke archeologische waarde. De landschappelijke eigenheid van het gebied, met de combinatie van een vallei en de aangrenzende plateaus en hellingen, wijst verder ook op een groot potentieel voor de aanwezigheid van sites uit andere periodes, gaande van de steentijden tot recentere periodes;

Gulpvallei met omgeving bezit een esthetische waarde die als volgt wordt gemotiveerd:

Het gebied wordt gekenmerkt door een sterk en gevarieerd gaaf landschap met een hoge dichtheid aan verschillende erfgoedelementen die onderling een grote samenhang vertonen. Het traditionele cultuurlandschap is zeer herkenbaar. Het bocagelandschap is rijk aan diverse landschapselementen zoals poelen, bronnen, molenlopen, groeven, dolines, kruis- en grensbomen, hakhout, knobomen en geriefhoutbosjes die allemaal onderling een grote ensemble- en contextwaarde hebben.

De graslandrijke valleien worden geflankeerd door hellingbossen die door een netwerk van holle wegen wordt doorsneden. Het kleinschalige en dichte netwerk van paden en wegen maakt dat de landschappelijke belevingswaarde zeer hoog is. De paden lopen langs of door de waterlopen (wadden of voordes), wat zeer zeldzaam voorkomt in Vlaanderen en de bezoeker een bijkomende zintuiglijke ervaring biedt.

Het gebied kent weinig tot geen verstoring door grootschalige infrastructuur, wat bijdraagt tot een hoge beleving van rust en stilte. De typerende flora en fauna dragen bij tot een verhoging van de rijke landschapsbeleving.

De hoogstamboomgaarden bij hoeven, in de valleien en op de hellingen, in samenhang met een netwerk aan geschoren veekeringshagen van meidoorn (met relicten van leghagen en gevlochten hagen) dragen bij tot de landschappelijke beleving. Dit verhoogt nog in de bloesemperiode.

De graslanden en hoogstamboomgaarden in de valleien bezitten een ander karakter dan de hellingen van de asymmetrische valleien. Deze zijn semi-gesloten door het voorkomen van de beplante holle wegen en graften. De bossen op de hellingen hebben een gesloten karakter. Op de hellingen en in de vallei zijn er op verschillende plaatsen zichten op en over de vallei en dorpen en gehuchten. De aansluitende leemplateaus hebben een open karakter.

Kasteeldomeinen zijn verweven met de Gulpvallei. De losse bebouwing, vaak hoeven of watermolens, en de kleinschalige gehuchten zijn verweven met het landschap. De typerende vakwerkbouw en het netwerk van wegwegen zijn zeer zeldzaam en verhogen samen de esthetische kwaliteit van dit gebied;

Gulpvallei met omgeving bezit een historische waarde die als volgt wordt gemotiveerd:

Gulpvallei met omgeving is een bijzonder voorbeeld van een gaaf en herkenbaar kleinschalig en continu ontwikkeld traditioneel cultuurlandschap. Het gebied heeft duidelijke structuren die teruggaan op historische ontginnings- en nederzettingsspatronen. De historische percelering en cultuurzonatie zijn duidelijk zichtbaar in het landschap en landgebruik.

De waterlopen de Gulp en de zijbeken op de linkeroever zijn reeds op 18de-eeuwse kaarten duidelijk herkenbaar. Ze worden omgeven door stroken met graslanden die een langdurig

en continu gebruik als hooi- of graasweide hebben. De dorpskernen en gehuchten situeren zich parallel met de Gulp en bevinden zich allemaal op de bronnenrijke linkeroever.

De woonkernen zijn minstens sinds de 18de eeuw omgeven door boomgaardengordels die door geschoren veekeringshagen van meidoorn worden afgeboord op de perceelsgrenzen. Dit opvallend uitgebreide netwerk aan geschoren veekeringshagen is goed bewaard. Op sommige plaatsen zijn nog sporen van vlechtwerk aanwezig. Hierbij worden gesteltakken zijdelings in de haag geleid om gaten te dichten.

Enkele mooie vrij volledige en gave hoogstamboomgaarden zijn verspreid op verschillende plaatsen in het landschap, ook op de hellingen en op het plateau waar ze vaak in de omgeving van historische hoeves staan.

Wijzigende evoluties in de landbouwsector op het einde van de 19de eeuw maakten dat de landbouw evolueerde van een gemengde economie naar een veeteelteconomie. De graslanden en hoogstammen op de valleihellingen zijn uitgebreid en brachten een vergroening van het landschap met zich mee. De hellingen hebben hun areaal aan historisch permanente graslanden behouden. De percelen worden van elkaar scheiden door steile en met houtkanten beplante taluds, de graften.

De hellingbossen Nuropperberg en Teuvenberg zijn grotendeels oud-boscomplexen. Deze bossen zijn al minstens vanaf de midden 18de-eeuwse kaarten ononderbroken als bos gekarteerd.

Het gebied is rijk aan typologisch zeer verscheiden types van houtige beplantingen met erfgoedwaarde, zoals kruisbomen, knotbomenrijen, houtkanten op taluds en beekoevers en hakhoutstoven. De perceelsgrenzen zijn vaak beplant, het zij door houtkanten, knotbomenrijen of geschoren veekeringshagen.

De oude wegenstructuur met inbegrip van holle wegen en voordes, wegkruisingen over de Voer, zijn gaaf en herkenbaar bewaard. De dichtheid van intact bewaarde holle wegen is uniek. In vergelijking met 18de- en 19de-eeuwse kaarten is het historisch wegennetwerk vrijwel intact bewaard gebleven. De wegen en paden hebben hun half- of onverhard karakter goed bewaard. Deze nog steeds functioneel zijnde wegen zijn getuigen van een eeuwenoude ontsluiting van het gebied.

Het gebied is rijk aan karakteristiek bouwkundig erfgoed, zoals hoeves, kastelen, een abdij, grenspalen en wegkruisen. Voeren maakt deel uit van het Maasland, een historische en culturele entiteit die zich door de eeuwen heen wist te karakteriseren. Het gebruik van bepaalde materialen en technieken is aan de streek verbonden, bijvoorbeeld vakwerk en silex.

Belangrijke historische kastelen zoals het kasteel van Teuven en Obsinnich zijn nauw met het landschap verweven. De watermolens en de molenlopen en -vijvers tonen de ontwikkeling van een molenlandschap in de vallei.

Enkele alleenstaande hoeven op de plateaus zoals Gieveldhoeve en Driesenhof zijn in oorsprong gesticht door de abdij van Sinnich. Ook in de vallei komen hoeven voor die aan de abdij gerelateerd waren, zoals het Middelhof en Kloosterhof.

De noord- en oostzijde van het gebied wordt afgeboord door kegelvormige gietijzeren grenspalen uit het tweede kwart van de 19de eeuw. Tussen de gietijzeren palen liggen hardstenen hulpstenen of tussengrenspalen. In het Beusdalbos ligt een rij natuurstenen grenspalen met geknotte haagbeuken.

Het gebied wordt gekenmerkt door houten wegkruisen vaak uit de eerste helft van de 20ste eeuw. De 18de- en 19de-eeuwse kaarten tonen vaak reeds kruisen op deze locaties.

In de Sinnichstraat staat een beeldbepalende interbellum elektriciteitscabine in een voor Voeren typerende baksteenarchitectuur.

Op verschillende plaatsen komen groeven voor. Grind-, kalk-, en silexgroeven zijn relictten van vroegere ontginningen. De groeven liggen voornamelijk in de omgeving van wegen. De in onbruik geraakte groeven zijn vergroeid met bosvegetatie. De sites zijn goed in het reliëf herkenbaar als ontginningsplek. Krijt werd gebruikt in de landbouw om de akkers en weilanden te mergelen, ze vruchtbaarder te maken. Silex werd gebruikt in de woning- en wegebouw.

Gulpvallei met omgeving bezit een technische waarde die als volgt wordt gemotiveerd:

De watermolens op de Gulpbeek met bijbehorende molenlopen en (relictten van) molenvijvers hebben een technische waarde. De sites van de watermolen van Obsinnich, de watermolen van Sinnich en de watermolen van Teuven maken samen deel uit het een molenlandschap. In functie van de aanvoer van proceswater voor de aandrijving van de watermolens werden molenlopen aangelegd in de beekvalleien. Het zijn rechte waterlopen die parallel met de beek lopen. In Obsinnich en Sinnich zijn de relictten van de molenvijvers duidelijk aanwezig in het landschap.

Sommige molenlopen zijn honderden meters lang, afhankelijk van het verval van de beek. De specifiek hiervoor aangelegd waterloop werd door middel van waterbouwkundige ingrepen in het landschap steeds hoger opgestuwd zodat het gewenste verval bereikt werd, een technische verbetering waardoor de molen met grotere kracht kon draaien.

Gulpvallei met omgeving bezit een ruimtelijk-structurende waarde die als volgt wordt gemotiveerd:

De Gulp en zijbeken met bijbehorende valleibodem zijn belangrijke waterlopen met duidelijk structurende waarde. De nederzettingen ontstonden op de linkeroever van de Gulp langs bronrijke zones.

Rond de dorpen en de gehuchten bevonden zich boomgaardengordels. De boomgaardpercelen worden begrensd door geschoren veekeringshagen van meidoorn. Andere percelen zijn graslanden. De beeklopen worden geaccentueerd door beekbegeleidende beplantingen.

Op de aansluitende hellingen bevinden zich holle wegen, graslanden, hoogstamboomgaarden. Andere delen van de hellingen zijn bebost. Het dal is asymmetrisch: de westelijk geëxposeerde helling is steil en bebost, terwijl de helling met oostelijke expositie zachter en vlakker is.

De hoeves op de vlakkere leemplateaus zijn omgeven door grootschalige akkerlanden. Delen van het plateau zijn bebost en sluiten aan op het hellingbos.

Wegkruisen bevinden zich voornamelijk op kruispunten van wegen.

Het duidelijke patroon van asymmetrische groene valleien met dorpen, kasteeldomein en gehuchten aan de beken, de open akkerlanden op plateaus en de hellingen met hellingbossen of graftenrijke graslanden en hoogstamboomgaarden is nog steeds zeer duidelijk zichtbaar in het huidige landschap;

Gulpvallei met omgeving bezit een wetenschappelijke waarde die als volgt wordt gemotiveerd:

Het gebied heeft een hoog aardkundig belang. Het voorkomen van verschillende types van geologische ontsluitingen en groeven toont de diversiteit van de ondergrond. Het voorkomen van bronnen en kwelzones, dolines en graften (cultuurtaaluds) maken dat de vallei van de Gulp en het omgevend landschap een zeer grote diversiteit aan geologisch en geomorfologisch unieke en zeldzame fenomenen bezit.

Het grote verval van de Gulp en de steile erosiehellingen zijn veroorzaakt door de grote en snelle tektonische opheffing van deze gebieden. Dit is een voor Vlaanderen zeer zeldzaam geologisch fenomeen.

Het voorkomen van historisch permanente, soorten- en microreliëfrijke, graslanden met een kalkgebonden flora is voor Vlaanderen zeer zeldzaam. De kalkrijke kamgraslanden bevinden zich op de overgang van het Atlantische naar het Midden-Europese flora-element. Voeren is door zijn ligging uniek op floristisch gebied voor Vlaanderen.

De bosflora op de hellingen is gekenmerkt door soorten van enerzijds kalkrijke droge gronden, en anderzijds door soorten van zure en voedselarme gronden. Op bepaalde stukken komen zones met heiderelicten voor.

Diverse graften en taluds langs holle wegen bevatten een grote verscheidenheid aan houtig erfgoed. Opvallend is ook de voor Vlaanderen unieke hoge dichtheid aan hakhout, hoge en lage knotbomen.

De waterlopen zijn niet gekanaliseerd of beschoeid. De sterk en vrij meanderende beken hebben een goede structuurkwaliteit met stroomkuilen en afwisselende stenige en zandige beekbeddingen.

De bijzondere abiotische kenmerken in combinatie met de kenmerken van het kleinschalige gecompartmenteerde landschap zorgen voor een typerende fauna, bijvoorbeeld de grauwe klauwier, de wijngaardslak, het vliegend hert, de hazelmuis en de das.

2.2. Motivering van het type bescherming

'Gulpvallei met omgeving' wordt beschermd als cultuurhistorisch landschap. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een cultuurhistorisch landschap als volgt: "een begrensde grondoppervlakte met een geringe dichtheid aan bebouwing en een onderlinge samenhang waarvan de verschijningsvorm en de samenhang het resultaat zijn van natuurlijke processen en van maatschappelijke ontwikkelingen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Gezien de hoge erfgoedwaarde van de Gulpvallei en het omgevende landschap wordt voorgesteld dit geheel als cultuurhistorisch landschap te beschermen. Het landschap met de graslanden in de valleien, de holle wegen, hellingbossen, hoogstamboomgaarden, kasteeldomeinen, hoeven en houtige beplantingen vormt een samenhangend gebied dat het resultaat is van natuurlijke processen enerzijds en maatschappelijke ontwikkelingen anderzijds.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Het Gulpdal met de valleigraslanden en de aanpalende hellingen met bossen en graslanden vormen samen een belangrijke component binnen het landschap. Gezien de grote erfgoedwaarde en samenhang met de aanpalende (beboste) hellingen en het plateau (ten oosten van Nuropperberg en Teuvenenberg) worden deze gebieden ook mee opgenomen in de afbakening.

Het cultuurhistorische landschap omvat van de vallei van de Gulp vanaf de grens met Hombourg (Wallonië) in het zuiden tot aan de grens met Slenaken (Nederland) in het noorden. De oostelijke grens van de afbakening wordt ter hoogte van de Gievelstraat gevormd door de Belgisch-Nederlandse grens en door de gewestgrens tussen Vlaanderen en Wallonië ter hoogte van de Kasteelstraat. Het Beusdalbos ligt op de grens van Teuven en Sippenaeken (Plombières).

In het westen is ligt de afbakening net ten oosten van het gehucht Nurop, de dorpskern van Teuven en het gehucht Sinnich. De percelen ten zuiden van Salle Patria in de

Sinnichstraat in Teuven liggen buiten de afbakening omdat er een niet-vervallen verkaveling op rust.

De Kloosterhofhoeve en aanpalende graslanden worden mee opgenomen in de bescherming. Ten zuiden van de spoorlijn is de weg Middelhof en Bounder de grens. De relictten van de vijvers van Obsinnich en het oorlogsgedenkteken liggen binnen de afbakening.

Het gebied 'Vallei van de Gulp bij Teuven' is vastgesteld in de landschapsatlas. Het voorliggend gebied omvat de volledig ankerplaats met uitzondering van de dorpskern van Teuven en met inbegrip van de vijvers van Obsinnich. Op perceelsniveau zijn er kleine verschillen. De dorpskern van Teuven, reeds beschermd als dorpsgezicht of monument ligt palend aan de afbakening. De ankerplaats is afgebakend op schaal 1:25 000. De afbakening van het beschermde landschap is verfijnd op perceelsniveau op basis van het GRB.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Volgende beschermde sites vallen binnen de perimeter van de voorgestelde afbakening:

2.4.1.1. Beschermde monumenten:

- Spoorwegviaduct (MB 20/11/2001)
- Hoeve Driesenhof (MB 28/05/2003)
- Elektriciteitscabine (MB 28/05/2003)
- Hoeve Kloosterhof (MB 28/05/2003)
- Onze-Lieve-Vrouwkapel (MB 28/05/2003)
- Hoeve Mostert (MB 28/05/2003)

2.4.1.2. Beschermde dorpsgezichten:

- Omgeving van hoeve Kloosterhof (MB 28/05/2003)

2.4.1.3. Vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed (toestand 05/07/2017)

- Abdij van Sinnich (ID 37960)
- Elektriciteitscabine (ID 200373)
- Hoeve Driesenhof (ID 37956)
- Hoeve Gieveld (ID 37955)
- Hoeve Kloosterhof (ID 37965)
- Hoeve Middelhof (ID 37800)
- Hoeve Mostert (ID 37966)
- Hoeve van het kasteel van Obsinnich (ID 37822)
- Houten kruis (ID 37976)
- IJzeren wegkruis (ID 37978)
- Kasteel van Obsinnich (ID 37821)
- Kasteel van Teuven (ID 37957)
- Molen van Obsinnich (ID 37823)
- Onze-Lieve-Vrouwkapel (ID 200374)
- Semi-gesloten hoeve (ID 37977)
- Smeedijzeren wegkruis (ID 305363)
- Spoorwegviaduct (ID 200361)
- Watermolen Molen van Teuven (ID 37954)
- Watermolen van Sinnich (ID 37961)

2.4.1.4. Niet -vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed

- Grenspalen nummers 14 tot 45 (ID 304168)
- Grenspalen (ID 304804)
- Oorlogsgedenkteken voor korporaal Geury (ID 304980)
- Smeedijzeren wegwijk (ID 305363)

2.4.1.5. Vastgesteld Landschapsatlasrelict

- Vallei van de Gulp bij Teuven (MB 24/12/2008) (ID 4570)

2.4.1.6. Niet-vastgestelde landschapsatlasrelicten

- Bronnen en bronpoelen Teuvenbeek (ID 304485)
- Dolines (ID 304816)
- Holle weg bij Abdij van Sinnich (ID 304382)
- Holle weg Bounder (ID 304425)
- Holle weg naar Teuvenbeek (ID 304797)
- Holle weg naar voorde op de Gulp (ID 304380)
- Holle weg Teuvenberg (ID 304424)
- Kapelweg Teuven (ID 304384)
- Krijtgroeven (ID 304815)
- Molenloop en spaarvijvers van watermolen van Sinnich (ID 304679)
- Relict holle weg tussen Teuven en Gievelde (ID 304381)
- Silixgroeven (ID 304814)
- Spaarvijvers watermolen van Obsinnich en Remersdaalbeek met houtkanten (ID 304682)
- Verbindingsweg Maastricht-Hombourg (ID 304417)
- Voetweg naar Sinnich (ID 304733)
- Voetweg naar Varen (ID 304385)
- Voetweg van Sinnich naar Laschet (ID 304400)

2.4.1.7. Niet-vastgestelde inventaris houtige beplantingen met erfgoedwaarde

- Afsluitingshaag (ID 131961)
- Afsluitingshaag van meidoorn (ID 131960)
- Bomenrij van paardenkastanje en linde (ID 302070)
- Cipressen met wegwijk (ID 131654)
- Elzenhakhout als hoekboom (ID 131666)
- Essenkaphaag (ID 131711)
- Geknotte boswilg en hakhout van hazelaar (ID 304602)
- Gelegde meidoornhaag (ID 304604)
- Geschoren afsluitingshaag (ID 131973)
- Geschoren meidoornhaag als afsluiting (ID 131982)
- Geschoren meidoornhaag als erfafsluiting (ID 131972)
- Geschoren meidoornhaag als erfafsluiting (ID 131971)
- Geschoren veekeringshaag van meidoorn (ID 131970)
- Geschoren veekeringshagen van meidoorn in Remersdaal (ID 131935)
- Gevlochten veekeringshaag (ID 131710)
- Hakhout van haagbeuk langs holle weg (ID 304644)
- Hakhout van hulst op perceelsgrens (ID 304486)
- Hakhout van zomereik met boomkruis (ID 304653)
- Hakhoutstoof van beuk (ID 304605)
- Hakhoutstoof van es (ID 304640)
- Hakhoutstoven van beuk en zomerlinde (ID 304606)
- Hoogstamboomgaard (ID 304813)
- Houtkant op talud (ID 131657)
- Houtkant op talud (ID 131658)
- Houtkant op talud (ID 131745)
- Houtkant op talud bij holle weg (ID 131713)
- Houtkant op talud en veekering van meidoorn (ID 131656)

- Houtkant op talud holle weg (ID 131750)
- Houtkant op talud holle weg (ID 304651)
- Houtkant op talud in verlaten holle weg (ID 131746)
- Houtkant op talud langs spoorweg (ID 131718)
- Houtkant van es op talud (ID 131663)
- Houtkanten langs holle weg (ID 131655)
- Kaphaag van haagbeuk (ID 131651)
- Knotbomenrij van haagbeuk (ID 304801)
- Knotbomenrij van haagbeuk (ID 304802)
- Knotbomenrij van haagbeuk als grensbomen (ID 304798)
- Knoteik op perceelsgrens (ID 304487)
- Knotels als hoekboom (ID 131667)
- Knotels in meidoornhaag (ID 131682)
- Knotes bij doline (ID 304639)
- Knotes op talud (ID 131661)
- Knotessen op perceelsgrens weiland (ID 304488)
- Knotessenrij bij hoogstamboomgaard (ID 304803)
- Knothaagbeuk (ID 131653)
- Knotwilg (ID 131705)
- Lage knotboom van beuk bij holle weg (ID 304643)
- Lindendreef bij Abdij van Sinnich (ID 131712)
- Opgaande beuken op talud holle weg (ID 304483)
- Opgaande eik als kruisboom (ID 131659)
- Opgaande es als hoekboom (ID 131662)
- Opgaande es als hoekboom bij voorde (ID 304652)
- Opgaande lindenrij (ID 131706)
- Opgaande tamme kastanje bij hoeve Mostert (ID 131689)
- Rij knothaagbeuken langs holle weg (ID 304642)
- Tamme kastanjedreef bij Kasteel van Teuven (ID 301580)
- Treurlariks bij hoeve (ID 131652)
- Twee opgaande beuken als hoekboom (ID 304484)
- Twee opgaande Canadapopulieren (ID 131665)
- Veekeringen van meidoorn in Teuven (ID 131934)

Binnen de voorgestelde afbakening zijn er geen goedgekeurde erfgoedbeheersplannen, herwaarderingsplannen of eerder vernietigde beschermingsbesluiten.

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

Het gewestplan kleurt de vallei van de Gulp, de aansluitende helling en een deel van het plateau in als natuurgebied. De daar aangrenzende delen van het dal en het plateau zijn landschappelijk waardevol agrarisch gebied. De abdij van Sinnich en molen van Sinnich en het kasteel van Obsinnich en aanpalende molen liggen in parkgebied. Enkele percelen ter hoogte van Teuven liggen in woongebied met landelijk karakter. Het kasteel van Teuven ligt in recreatiegebied.

Het agrarisch gebied tussen het Kloosterhof en de abdij van Sinnich is Herbevestigd Agrarisch Gebied (HAG). Enkele percelen palend aan de straat Hoofsstraat, Teuven-Dorp en Nurop (tussen het Kasteel van Teuven en de Nederlandse grens) liggen binnen HAG.

Er zijn geen APA's of BPA's van kracht binnen dit gebied. De afbakening van het gemeentelijk RUP 'Mostert-Graef' aan Mostert overlapt enkele meters met de afbakening van de bescherming ter hoogte van de weg Mostert (geschoren veekeringshaag van meidoorn met vlechtsproen). Aan Mostert ligt een stukje holle weg met gevlochten meidoornhaag binnen het ontwerp RUP 'Mostert-Graef'.

Voor dit gebied komt de gewenste ruimtelijke structuur binnen het Vlaamse planningsproces overeen met de beheersdoelstellingen zoals opgenomen in het beschermingsbesluit van dit beschermingsdossier. Er zijn binnen de AGNAS-planprocessen geen acties op korte termijn gepland voor Voeren.

Ruimtelijke concepten voor Deelruimte Voeren:

- Ruimtelijk-functioneel samenhangende gebieden vrijwaren voor land- en tuinbouw op maat van het landschap:

Het weide- en akkergebied van Voeren vormt een samenhangend landbouwgebied waarin grondgebonden landbouw (in hoofdzaak melkvee) als ruimtelijke drager van het gevarieerde en reliëfrijke cultuurlandschap wordt erkend. Het landbouwgebruik moet aangepast zijn aan de kenmerken van het fysisch systeem en de landschappelijke structuur: de structuurbepalende landschapselementen (steile hellingen, beekvalleien, netwerk van hagen, houtkanten en holle wegen...) bepalen het kader waarbinnen de landbouwfunctie zich kan ontwikkelen, zonder het behoud van deze elementen in het gedrang te brengen.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

27.3 land- en tuinbouwgebied van Teuven-Remersdaal

- Beekvalleien versterken als natuurontwikkelingsgebieden:

De Voer, de Gulp en de Berwijn en hun zijbeken zijn structuurbepalende waterlopen in de Voerstreek. In belangrijke delen van deze scherp ingesneden en asymmetrische beekvalleien staat behoud en ontwikkeling van de natuur- en waterbergingsfunctie voorop. Deze samenhangende natuurcomplexen worden opgenomen in het Vlaams Ecologisch Netwerk. Het herstel van de verbindende functie van de beekdoorgangen in de dorpskernen is een bijzonder aandachtspunt.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

28.3 valleien van de Gulp en Remersdaalbeek

- Vrijwaren en versterken van landschappelijke waardevolle gebieden met erfgoedelementen als landschappelijke eenheden

Het typische bocagelandschap van Voeren wordt gevrijwaard als drager van de landschapsecologische structuur. De instandhouding en het herstel van kleine landschapselementen zoals holle wegen, waardevolle hellinggraslanden, graften en poelen met interessante moeras- en waterplanten of amfibieën moet gegarandeerd worden. De specifieke geologie en geomorfologie van het gebied is zeer bepalend voor de diversiteit aan milieus die in stand gehouden moet worden. Markante reliëfovergangen zijn belangrijke structuurbepalende componenten in het landschap.

Kastelen en hun bijhorende parken zijn belangrijke te vrijwaren erfgoedbakens binnen het landschap van Voeren. Een aantal belangrijke erfgoedelementen, onder meer het bodemarchief met relictten van prehistorische vuursteenmijnbouw, de mergel- en grindgroeven moeten maximaal gevrijwaard en in stand gehouden moeten worden.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

29.3 vallei van de Gulp bij Teuven

- Samenhangende boscomplexen en patronen van verspreide bosfragmenten behouden en versterken als structuurbepalende natuur- en/of landschapselementen

De vaak op kalkgrond gelegen continentale bossen en de bossen op de cuesta's moeten behouden blijven als structuurbepalende natuur- en landschapselementen. Versterken van de boskernen kan door op een beperkt aantal locaties de historische bosstructuur te herstellen.

Ecologisch meest waardevolle voor de natuurlijke structuur bepalende boscomplexen maken deel uit van Vlaams Ecologisch Netwerk. De meerderheid van de bestaande bos- en parkgebieden worden opgenomen in natuurverwevingsgebieden.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

30.4 de bossen op de cuesta's bij Teuven

Het gemeentelijke ruimtelijk structuurplan (GRS) van Voeren (2008) geeft als beleidsdoelstellingen voor de gewenste landschappelijke het tegengaan van de verdere versnippering en banalisering van het landschap als identiteitsdrager, het verhogen van de landschappelijke herkenbaarheid en oriënteerbaarheid, het aanwijzen van plaatsen waar het netwerk van kleine landschapselementen kan worden versterkt en het vrijwaren van landschappelijk waardevolle gebieden door de afbakening van bouwvrije agrarische gebieden. Elementen van de landschappelijke structuur zijn het gecompartmenteerde waardevol landschap met hoge cultuurhistorische waarde, gesloten boslandschappen, halfopen traditioneel landbouwlandschap met golvend reliëf, open akkerbouwkouters, herkenbare rivier- en beekvalleien als groene linten, markante reliëfsovergangen, compacte dorpskernen en gehuchten, cultuurhistorische bakens en landschappelijke bakens.

Het uitwerken van ontwikkelingsperspectieven voor hoogstamboomgaarden, het afbakenen van bouwvrije agrarische gebieden en ontwikkelingsperspectieven voor het cultuurhistorisch bebouwd erfgoed, het hergebruik van oude hoeves, molens en kastelen wordt vooropgesteld.

Het provinciaal ruimtelijke structuurplan van Limburg (PRS) (2012): Voeren wordt ontwikkeld als een rustig en groen onderdeel van een Drielandenpark: een knooppunt voor natuur en laagdynamisch toerisme en recreatie. Globaal gezien zijn landbouw en natuurontwikkeling de hoofdfuncties in dit gebied. Toerisme en recreatie zijn aanwezig als kwaliteitsvol recreatief medegebruik, bijvoorbeeld als kleinschalig hoeve- en kasteeltoerisme. Toeristische fietsverbindingen met Haspengouw, met het Nederlands Zuid-Limburg en met het Land van Herve worden tot stand gebracht.

Tot deze deelruimte behoren (delen van) de gemeente Voeren.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld: rivier- en beekvalleien Voer, Berwijn, Gulp,...als natuurlijke en landschappelijke dragers, langgerekte beperkte nederzettingen evenwijdig met de valleien een landschappelijk waardevol graftenlandschap met zeer waardevolle beekjes en bossen, holle wegen, weiden, kerkdorpjes, kastelen en hoeven.

2.4.3. Natuur en Bos:

Een deel van het dal van de Gulp en de aansluitende helling en plateau behoort tot Habitatrictlijngebied Voerstreek (BE2200039) en het GEN (421). De bescherming van het onroerend erfgoed respecteert het stand-still principe volgens Natura 2000, wat impliceert dat achteruitgang van natuur en milieu in deze gebieden tegengegaan wordt. Voor de SBZ worden specifieke natuurdoelen of instandhoudingsdoelstellingen (s-IHD) opgesteld, waarbij algemene maatregelen voorgesteld worden om de natuurwaarden van deze gebieden in stand te houden of te verbeteren. De concrete invulling van deze maatregelen (exacte locaties voor o.a. bosuitbreiding, soortenkeuze, beheervorm) moet wel eerst getoetst worden aan de erfgoedwaarden binnen het cultuurhistorisch landschap, waarbij behoud en versterking van deze waarden voorop staan.

Teuvenenberg is een Bosreservaat (Teuvenenberg, nr. 47, 2003) dat volledig binnen de afbakening van de cultuurhistorische landschapsbescherming valt. Voor het bosreservaat Teuvenenberg is er een beheerplan (2008).

2.4.4. Landbouw en Visserij:

Er zijn geen ruilverkavelingen uitgevoerd in Voeren.

De landbouwgebruiksgegevens van 2016 tonen grote delen met graslanden in de valleien en op de hellingen. De gewassen, voornamelijk op de plateaus maar ook op enkele percelen in de vallei en op de helling bestaan uit groenten, kruiden en sierplanten, maïs, graan, zaden en peulvruchten en overige gewassen.

De Potentiële Bodemerosiekaarten (2017) op perceelsniveau tonen dat de meeste percelen op de hellingen en in het dal hoog tot zeer hoog scoren op vlak van erosiegevoeligheid. De percelen op het plateau hebben een lage tot zeer lage erosiegevoeligheid.

In verschillende delen van Voeren kunnen via de VLM beheersovereenkomsten worden afgesloten voor werken aan natuur- en landschapsdoelstellingen.

2.4.5. Water:

De Gulpbeek en Mabroekbeek zijn waterlopen van eerste categorie. De zijbeken op de linkeroever van de Gulp, namelijk de Remersdaalbeek, Sinnichbeek, Teuvenbeek en Bachbeek zijn waterlopen van derde categorie. De noordelijke zijbeek van de Veurs die vanaf de Martelberg komt is niet geklasseerd.

In het bekkenbeheerplan van het Maasbekken (2016-2021) worden verschillende acties voorzien voor de Gulpbeek. Gewenste acties zijn o.a. overleg met Wallonië i.v.m. kwalitatief waterbeheer en hydromorfologie en het stimuleren van erosiecoördinatoren en bedrijfsplanners in het Maasbekken.

2.4.6. Andere projecten:

LIFE Pays Mosan (2014-2020)

Het LIFE-project 'Pays Mosan' is een internationaal project dat zich situeert rond het Maasgebied tussen de Ardennen en Maastricht. Het project heeft als doel te streven naar herstel en het verbeteren van de beschermingsstatus van een mozaïek van bedreigde biotopen en soorten. De doelhabitats zijn voornamelijk gerelateerd aan voormalige, eeuwenoude begrazingspraktijken van halfnatuurlijke graslanden op kalkhoudende bodems en hun overgangsvormen naar glanshavergraslanden of soortenrijke heischrale graslanden. Het verbeteren van de ecologische verbindingen van de graslanden, zowel binnen het Natura 2000 netwerk als tussen de verschillende gebieden en het verbeteren van de beschermingsstatus van vier vleermuissoorten zijn andere belangrijke doelstellingen.

Leader Plaatselijke Groep Haspengouw (2015-2020)

LEADER is een subsidieprogramma uit het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling. De provincies, de Vlaamse Overheid en de EU werken samen om het plattelandsweefsel te versterken. Via de Plaatselijke Groepen wordt een lokale ontwikkelingsstrategie opgemaakt. Voeren maakt van 2015 tot 2020 deel uit van de Plaatselijke Groep Haspengouw. Thema's zijn leefbare dorpen, bodem- en waterbeheer en landbouw- en natuureducatie.

Drielandenpark

Het Drielandenpark zet sinds 2001 in op samenwerking over de grenzen heen. Het gebied dat zich tussen grenssteden in Duitsland, Nederland en België bevindt is rijk aan natuur en cultuur. Het behoud en versterken van de open ruimte in dit gebied staat centraal.

Plattelandsonderzoek "Versterken van streekidentiteit via landbouw, natuur, erfgoed en toerisme" INBO, ILVO en VITO (10/11/2014-10/05/2017)

Samen met de bestaande projectgroep Voeren met lokale stakeholders formuleert dit plattelandsonderzoek innovatieve oplossingen (landbouwmodel, samenwerkingsverbanden, financiële instrumenten,...) voor het verdwijnende landschap binnen de huidige beleids- en planningscontext en realiteit op het terrein. Focusgebied is Voeren waar het bestaande samenwerkingsverband een rijke, actuele en beleidsrelevante casus biedt met gedreven en betrokken stakeholders.

Projecten Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren (RLHV)

Het regionaal landschap heeft verschillende projecten lopen in Voeren, onder andere 'Hooi van hier', 'fruitlandschap', 'Klein historisch erfgoed', 'Kortweg natuur', 'Hagendorser', 'Landschapsbedrijfsplanner' en 'Samenaankoop zaadmengsels voor bloemrijke akkers en weides'.

Onroerend Erfgoed Richtplan (OERP) Hoogstamboomgaarden (2016-2019)

Het OERP onderzoekt en inventariseert de problematiek van de onder druk staande hoogstamboomgaarden in Haspengouw. Voeren is één van de 17 gemeenten waar het OERP zich op focust. Het OERP heeft als doel een actieprogramma voor te bereiden en uit te voeren door alle betrokken partners.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wenselijk uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goede huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

Om de erfgoedwaarden van het onroerend goed dat met dit besluit wordt beschermd in stand te houden legt het besluit een aantal bijkomende bijzondere voorschriften op. Deze zijn opgenomen in artikel 4 van het besluit. Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende Onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

4.1. Archivalische bronnen

- Rijksarchief Hasselt, Abdij van Sinnich

4.2. Cartografische bronnen

- Carte topographique de la partie de la Belgique comprise entre Gand et Tournay, Maestricht et Liège, levée par Villaret, Ingénieur du Roi, Institut National de l'Information Géographique et Forestière-Saint-Mandé (France), CH 292, kaartbladen 55 en 56, 1745-1748, schaal 1:14.400.
- Carte manuscrite de la rive droite de la Meuse à hauteur de Maastricht, et des environs de Herve, attribuée aux ingénieurs géographes français, chevalier de Soupire, Paris, Arsenal, ms. 4748, 1749, schaal 1:57.600.
- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

- Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris, Bruxelles, 1974, 11 (mémoire 15).
- Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).
- Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven tussen 1845-1855, schaal 1:20.000.
- Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven tussen 1846-1854, schaal 1:20.000.
- Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, uitgegeven tussen 1842-1879, schaal 1:5.000.
- Topografische kaarten van België, Eerste editie, Krijgsdepot, uitgegeven in 1865-1880, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Herziening derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1900-1930, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven tussen 1928-1950, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Geografisch Instituut, uitgegeven tussen 1949-1970, schaal 1:25.000.
- DE GEYTER e.a. 2001: Geologische kaart van België (Vlaams Gewest), kaartblad 34, 'Tongeren'.

4.3. Literatuur

AKKERMANS M., BARBIER J., RUYLOFT G. & VANDENABEELE E. 2002: Holle wegen: een venster op de ondergrond, *Likona jaarboek 2002* 12, 16-17.

BATS. H. 1992: Het Voerense Landschap, *M&L* 11.5, 14-33.

BAUER M., HOVENS F. & KAPPLER A. 2005: *Op pad met bouwmeester Johann Joseph Couven*.

BERLIERE U. 1928: Abbaye de Sinnich, in: *Monasticon Belge, tome II: Province de Liège*, 463-488.

BRETELIER H.G.M. & VAN DEN BROECK J.M.M. 1968: Graften in Zuid-Limburg, *Boor en Spade XVI*, 119-130.

CLAES E., FREDERICKX E., GULLENTOPS F., FELDER W. & DE GEYTER G. 2001: Kaartblad 34 Tongeren, *Toelichtingen bij de geologische kaart van België - Vlaams Gewest*, Brussel, 29.

DAMSEAUX A. 1857: Rapport sur une excursion agricole en Campine, en Hesbaye, dans le pays de Herve et en Ardenne, entreprise par des élèves de l'École d'agriculture de Thourout, 53 – 133 in: LEJEUNE P. 1860: *Du défrichement des bruyères*, Bruxelles.

DEL VAUX DE FOURON H. 1841: *Dictionnaire géographique de la Province de Liège*, Liège, 1841 (tweede uitgave)

DE VRIES J. 1962: *Woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandse Plaatsnamen*, Utrecht, Antwerpen.

DEWYSELAERE J. & PALMANS R. 2015: Altenbroek: een natuurreserveaat in de dalen van de Noor en Voer in: *Natuurhistorisch maandblad* 104.12, 231-235.

DIRIKEN P. 2002: *Geogids Voeren*, Kortesseem, 128.

FELDER W. & P. BOSCH 2000: Krijt van Zuid-Limburg, *Geologie van Nederland* 5, TNO Delft / Utrecht.

GOOSSENS D. 1984: *Inleiding tot de geologie en geomorfologie van België*, s.l., 141.
HASQUIN H. 1980: *Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek. 2. Vlaanderen-Brussel*.

HUIZENGA H.E.A. 2016: *Oogst van het krijtlandschap*.

LEMMERING H.W.A. 1978: *Oet vrueger jaore. Volksleven en volkscultuur in en om het mergelland*, 10 delen.

LEMOINE-ISABEZU C. & HELIN E. 1980: *Cartes inédites du pays de Liège au XVIIIe siècle. Gemeentekrediet*, Brussel.

NYSSSEN J., DEBEVER M., POESEN J. & DECKERS J. 2014: Lynchets in eastern Belgium – a geomorphic feature resulting from non-mechanised crop farming, *Catena* 121, 164-175.

OMGEVING cvba 2008: *Het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan*, 278.

PANNEKOEK A. & VAN STRAATEN L. 1992: *Algemene geologie*, Groningen, 401-402.

PAULISSEN M. 2015: *Kinkenwegen en kinkenvoerders*, Wageningen.

RENES H. 1993: Het cultuurlandschap in Mergelland-Oost, *Natuurhistorisch Maandblad* 82.1, 3-27.

SCHLUSMANS F. 1992: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Tongeren, Kanton Voeren, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 14N2, Brussel - Turnhout.

SCHLUSMANS F. 1992: De Voergemeenten. Agrarische nederzettingsmodellen en hun componenten, *M&L* 11.5, 34-62.

SEGENS Y. 2002: De 'Agricultural invasion' aan het einde van de 19de eeuw: een onderschatte motor van landschapsveranderingen, *De Levende Natuur* 103.5, 173-178.

S.N. 2012: *Het provinciaal ruimtelijk structuurplan*, 558.

S.N. 2016: *Bekkenbeheersplan Maas 2016-2021*, 158-160.

VANDEKERKHOVE K., DE KEERSMAEKER L., BRYN R., JACQUEMYN H. & CRÈVECOEUR L. 2015: Beheer in de Voerense hellingbossen in: *Natuurhistorisch maandblad* 104.12, 248-254.

VANDENABEELE E. 2016: *Inventarisatie aardkundige waarden*, onuitgegeven nota's.

VAN DEN BALCK E. & DURINCK P. 2012: *Actieplan ter herstel van graften in Voeren*, Hoofdrapport, Grontmij.

VANDERMAELEN PH. 1831: *Dictionnaire géographique de la province de Liège*.

VAN WESTREENEN F.S. 2008: Graften en graven in het Heuvelland, *Natuurhistorisch Maandblad* 97.9, 183-189.

4.4. Onuitgegeven publicaties

VANDENABEELE E. 2016: Inventarisatie aardkundige waarden, onuitgegeven nota's.

4.5. Website en digitale bronnen

Begrippenlijst Landschap, geconsulteerd op https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/projects/downloads/Begrippenlijst_feb2013.pdf, april 2017.

Centrale Archeologische Inventaris, geconsulteerd op <http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>, april 2017.

Databank Inventaris Bouwkundig Erfgoed, geconsulteerd op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>, mei 2017.

Inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde, geconsulteerd op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>, mei 2017.

KINNAER A. 2016: *Fruitteelt in Haspengouw* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/133> (geraadpleegd op 26 april 2017)

Landschapsatlas, geconsulteerd op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>, mei 2017.

Ruimtelijke visie voor landbouw, natuur en bos, regio Haspengouw en Voeren, 2005: http://www2.vlaanderen.be/ruimtelijk/planningsprocessen/plpr_bg/agnas/docs/hv/HV_ei_ndvoorstelGRS_20050218.pdf

Per beleidsdomein werden volgende GIS-datalagen van Vlaamse administraties geraadpleegd (beschikbaar gesteld via centrale servers van het interne netwerk):

- Natuur
 - Ramsargebieden
 - Groenkaart
 - Vogelrichtlijnggebieden
 - Habitatrichtlijnggebieden
 - Bosreservaten
 - Vlaams ecologisch netwerk, VEN/IVON
 - Natuurresevaten
 - Autochtone bomen en struiken
 - Historisch bos
 - Biologische Waarderingskaart
- Landbouw
 - Landbouwgebruikspcelen
 - Ruilverkavelingen
 - Herbevestigd Agrarisch Gebied (HAG)
- Ruimtelijke planning
 - Plannen van aanleg
 - Gewestelijke RUP's
 - Provinciale RUP's
 - Gemeentelijke RUP's
 - Gewestplan

- Wegen en water
 - Hydrografische atlas
 - Straten
 - Beschermingszones
 - Rivierbekkens
- Fysisch systeem
 - Databank ondergrond Vlaanderen (DOV)
 - Quartair kaart
 - Bodemkaart
 - Digitale hoogtemodel Vlaanderen II (DSM 1m), Informatie Vlaanderen
- Percelen en administratieve grenzen
 - Grootchalig referentiebestand (GRB)
 - Gemeentegrenzen

4.6. Mondelinge bronnen

- Mondelinge informatie verkregen van Elza Vandenabeele (03 mei 2016).
- Mondelinge informatie verkregen van Rik Palmans (23 augustus 2016).
- Mondelinge informatie verkregen van Eddy Timmers, Erfgoedconsulenten Landschappen, Onroerend Erfgoed Limburg.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan bij de bescherming

Bijlage 6 Omgevingsplan Gulpvallei met weergave van bestaande beschermingen en vastgestelde landschapsatlas.

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie (bijlage 5 en plan bij fotoregistratie) bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Kaarten en figuren

De bijlage 7 bij het inhoudelijke dossier bevat onder andere de historische kaarten en orthofoto's, het digitale hoogtemodel, een actuele luchtfoto en tijdsdieptekaarten voor graslanden en hoogstamboomgaarden.